

Egy szó becses haziaszónjainkhoz!

Ujdonság, czélszerű és olcsó!

Stölzle kizárólagos szabadalma

befőtt gyümölcs, befőtt főzelékek és konzervféléknek való légmentes zárral ellátott üvegek használatára.

A gyümölcsnek, valamint a főzelékeknek és konzervféléknek az üvegekben való főforrasztása, nemcsak hogy nem czélszerű, hanem fölösleges is — a gyümölcs nyitott edényekben főforrasztandó és ezután az üvegekben töltve, lezárva kész. — minden további főforrasztás elegendő.

Ezen üvegek 12 nagyságban kaphatók. Árjegyzékek, valamint használati utasítások ingyen és bérmentve küldetnek. Figyelembe ajánljuk egyúttal igen czélszerű üveg czitromfacsaróinkat, valamint légmentes vagy üveg csavarral ellátott tejes palackjainkat is.

Stölzle C. Fiai

üveg-gyárosok, Budapest, Király-utca 50.

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent és minden könyvtárban kapható:

Asbóth János.

„A Zaharától az Arabáig“

Utazás Egyiptomban és Palesztinában.

Képekkel.

Ára vászonkötésben 2 frt 40 kr.

Az egyévi önkéntes

a közös hadseregben és a magyar kir. honvédségben.

Kézikönyv

EGYÉVI ÖNKÉNTES-JELÖLTEK,

továbbá

papnövendékek, tanítójelöltek, öröklött mezei gazdaságok birtokosai, családfenntartók és a hatóságok számára.

Az új véderő-törvény (1889. VI. t. cz.) alapján

HITELES FORRASOKBÓL

(törvényekből, rendeletekből, szabályzatokból és utasításokból)

szerkeszté

KACZIÁNY GÉZA

magyar kir. sz. k. v. honvédhadnagy.

Írálymintákkal. — Harmadik teljesen átdolgozott és tetemesen bővített kiadás.

A teljes munka ára egy kötetben fűzve 1 frt 20 kr.

Külön: I. fűzet, 80 kr. — II. fűzet (vége), 40 kr.

ELSŐ RÉSZ. A védtörvény és a katonai szolgálat általános elvei. A véderő-törvény. — Területi beosztás, hadkiegészítő hatóságok. — A rendes sorozás előmunkái. — Kezdemény a tanulók számára a jelentkezés körül. — Az állításra kötelezettek tilos megpártolni. — A szolgálatról való mentesség kedvezményének érvényesítése. — A póttartalék.

MÁSODIK RÉSZ. Az egyévi önkéntesek. A védőkötelezettség és tényleges szolgálat tartama. — Az egyévi önkéntesség feltételei. — A főgymnasimokkal és főreáltanodákkal egyenjogú intézetek. — A tudományos képzettség igazolása felvételi vizsga által. — Az egyévi önkéntesek jogai. — A folyamodványok benyújtása és okmányolása. — Az orvosnövendékek, gyógyszerészek és állatorvosokra vonatkozó külön szabályok. — A hadköteles kor előtt folyamodók főlvatása. — Egyévi önkéntesek főlvatása sorozás utján. — Az egyévi önkéntesek jog utólagos megadása. — Az önkéntesek jog megadása póttartalékosok részére. — Az önkéntesek jog megadása háború ideje alatt belépőknek. — Szabad választás a szolgálati kedvezmények között. — A honvéd-önkéntesek. — Az egyévi önkéntesek jog elvesztése. — Önkéntesek kik hivattasára hadapródok akarnak lenni. — Tengerész-jelöltek felvétele a hadi tengerészetbe.

HARMADIK RÉSZ. A tényleges szolgálat. A szolgálat megkezdése, elhalasztása. — A szolgálat első éve. — Athelyezés más esapathoz, saját költségen szolgálat lakása, beszállítási eljárás. — Az önkéntes-iskola. — A honvéd-önkéntes iskola. — Áltiszti vizsga, gyakorlati kiképzés. — A tisztí vizsga. — A tisztí ki-nevezésre szükséges okmányok. — A vizsga elhalasztása, le nem tévese. — Az egyévi önkéntesek második tényleges szolgálati éve. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatára a hadi tengerészetnél. — Az egyévi önkéntesek tényleges szolgálatára a katonai igazgatási szakonál. — Az egyévi önkéntes orvosnövendékek tényleges szolgálatára. — Az egyévi önkéntes gyógyszerészek tényleges szolgálatára. — Az egyévi önkéntes állatorvosok tényleges szolgálatára. — A póttartalékosok egyévi önkéntes szolgálatára. — Az egyévi önkéntesek kezelése háború (mozgósítás) esetén. — Kedvezmény a fűszkolák hallgatói számára.

NEGYEDIK RÉSZ. Tartalékosok és póttartalékosok. A póttartalékosok katonai kiképzetése. — Fegyvergyakorlatok. — A tartalék-legénység fegyvergyakorlati. — A tartalék-tisztek (katonai hivatalnokok) és hadapródok (segéd-orvos-helyettesek) egyver- (szolgálati) gyakorlati. — Athelyezés a honvédségbe. — El-beszállítás és kilépés a hadseregből (honvédségből). — Ugyirat-minták az első és második részhez. — Ugyirat-minták a harmadik és negyedik részhez.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN

cs. kir. és m. kir. szab. chronometer és műórás, főtáplálója az első egyedül kulcs nélkül föl-huzható remontoir inga-óráknak stb. stb.

Kitűntetve London 1871. Kecskemét 1873. Bécs 1873. Ujvidék 1875. Szeged 1876. Páris 1877. Szekesfehérvár 1879. Budapest 1885.

Levélbeli megkeresésekre pontosan válaszolnak. Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pont. eszközöltetik.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárban kapható:

GYAKORLATI SEBÉSZET

Írta

Dr. KOVÁCS JÓZSEF

egyetemi tanár.

Első fűzet. — Ára fűzve 1 forint 50 krajczár.

Az egész munka 9-10, körülbelül 10-11 nagy nyolczadrét alakú ívr terjedő fűzetből fog állani és 1891. év októberig teljesen kikerül a sajtó alól.

Az első fűzet tartalma:

Első rész. Bevezetés. — A sebészet feladata és eszközei. — A sebészet múltja s haladá-sának útjai. — A sebészet az iskolában és a gyakorlatban. — **Második rész. Sebészi körismézés.** — A beteg panasza. — A körismézés eszközei: látás, hallás, tapintás, szaglás; a betegségek ezen eszközök által kideríthető tünetei. — A kutató. — A beszúrás és bemetszés mint körisméző segédeszközök. — A szervek működése. — Láz. — Fájdalom. — A váladékok vizsgálata. — Körlelővés. — A kiderített tünetek egybe-vetése. — Statistika értéke a körismézésben. — **Harmadik rész. Általános sebészi kör és gyógytan.** — A lob (inflammatio). — A lob tünetei. — A lob körtana. — A lob okai. — A lob leteltyása. — A lob terményei. — A geny. — A lob körismézése. — A lob külön-böző alakjai. — Gümös lob. — Bujakóros lob. — Actinomycesis. — A lob gyógytana. — A lobot okozó inger eltávolítása. — Tüneti gyógyjelzés. — A nyugalom. — Hideg és felmelegedő borogatások. — Bemetszés, vérelvonás. — A geny kibocsátása. — Általános kezelés. — A lágy szövetek lobja. — A bőr heveny lobja. — Dermatitis. — Furuncul. — Caruncul. — Lupus. — Fekélyek. — Mechanicus eredetű fekély. — Gümös fekély. — Görvélyes fekély. — Bujakóros fekély. — A fekélyek gyógyítása. — A bőr tüntengése. — Kérszadás. — Tüszszem. — Bűrszav. — Hegyes függőlyök. — Szerződők. — A lör alatti kötőszövet lobja. — Elephantiasis. — A nyákhártyák lobja. — Hurut. — Croup. — Diphteritis. — A nyákhártyák gümökóros lobja. — A nyákhártyák bujakóros. — Az izmok heveny lobja. — Genyedő lobok az izmokban. — Az izmok idült lobja. — Gümökör és bujakör az izmokban. — Az inak lobja. — Heveny inahüvely-lob. — Genyedő inahüvely-lob. — Idült inahüvely-lob. — Gümökóros inahüvely-lob. — Az inahüvely és in bujakóros lobja. — A véredények és nyirkerek lobja. — Az úterek heveny lobja. — Genyes úter-lob. — Arteritis obliterans. — Arteritis atheromatosa. — Aggsági íszök. — A viszerek lobos megbetegedése. — Viszeres csomók lobja. — A nyirkedények lobja. — A nyirk-mirigyek lobja. — A nyirkmirigyek gümös és bujakóros lobja. — Az idegek heveny és idült lobos megbetegedése. — A csontok lobja. — Heveny csontlob. — Elsődleges heveny csontlob. — Heveny csontvalólob. — Csontkéreglob. — Necrosis. — Csontbirtalob. — Idült csontlobok. — Gümös csontlob. — Caries. — Bujakóros csontlob. — Actinomycesis a csontban. — Az izületek lobja. — Heveny izületeklobok. — Heveny savós izületeklob. — Heveny genyes izületeklob. — Hurutos izületeklob. — Heveny másodlagos izületeklob. — Blen-norrhoeicus izületeklob. — Az idült izületeklobok. — Idült savós izületeklob. — Idült genyes izületeklob. — Idült csúzos izületeklob. — Arthritis deformans. — Köszvényes lob. — Neuropathicus izületeklob. — Arthritis tabica. — Gümös izületeklob. — Bujakóros izületeklob. — Függelék: A nyákérszények heveny és idült lobja.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

A SZAHARÁBAN.

UTIRAJZOK ÉS TANULMÁNYOK.

Írta

ALVINCY SÁNDOR.

Harminczöt képpel.

Ára fűzve 1 frt 60 kr.

Tartalom: E könyvnek szelleméről. — Az arabs civilizáció. — Algeria. — Az arabs. — Az arabok az európaiakról. — A nők jogi és társadalmi állapota. — A «Hurik». — Nevelés. — A «Zauja»-k. — A költészet. — Arabs troubadour. — A Szahara. — A Sott-ok. — A homokbuczkák. — Az oázok. — Sátor alatt. — Társadalmi rend. — Vendégszerzet. — Ünnepelemek és köz-mulatozások. — Vadászat. — Az arabs ló. — Rabszolgák. — A rabszolgakereskedés Szudánban. — A karaván. — Egy rabszolgakaraván útja Szudánba. — Az iszlam és a papság. — Hit fényes nemzeti jövőben.

VASÁRNAPI UJSÁG

33. SZÁM. 1890.

BUDAPEST AUGUSZTUS 17.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetést feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt 12 kr. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 • Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt félévre — 4 • Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt félévre — 3 • Külföldi előfizetésekre a postaiag meghatározott viteldíj is csatolandó

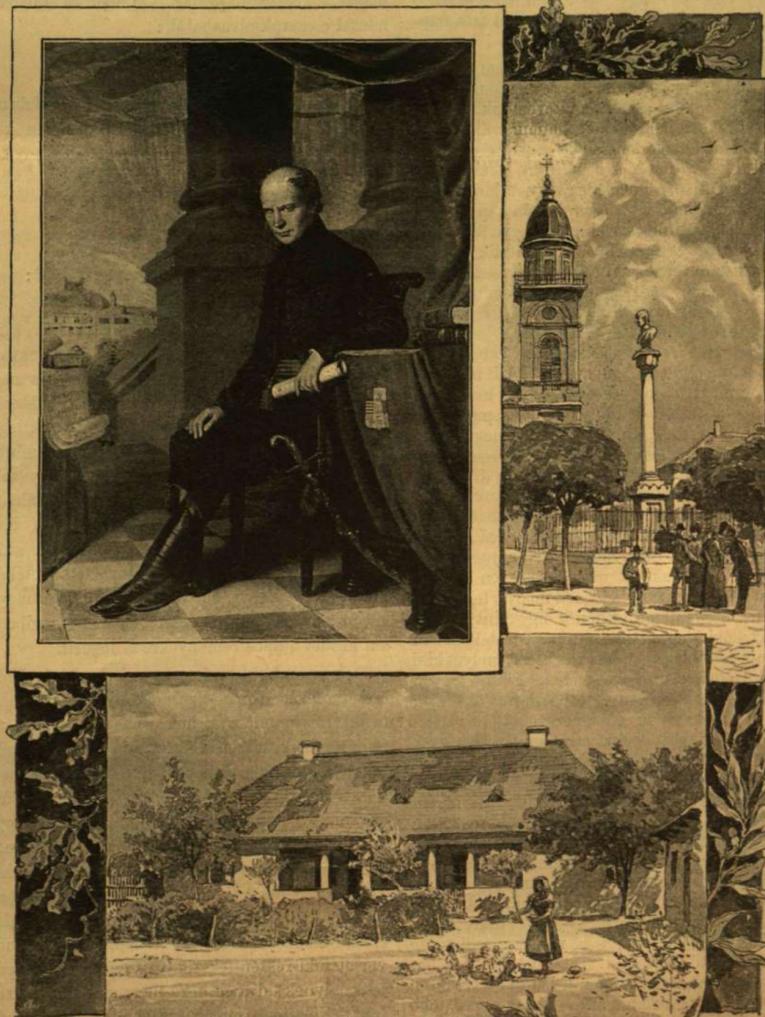
KÖLCSEY EMLÉKE.

SZATMÁRMEGYE már többször megmutatta, hogy a hazafi erények, az elszánt s kitartó politikai küzdelem képviselői iránt tisztelettel, hálával viseltetik. Különösen Kölcsey emléke élénken élt a megye szívében, mely fel-dobogott a lelkesülestől, ha elismerést, borostyánt kelle nyújtani a halhatatlan költőnek, kritikusnak, egykori követének s híres szónokának. Mindjárt első ízben, mikor Kölcsey halála után először gyűltek egybe a megye rendei, 1838 szept. 10-én, közakarattal elhatározták, hogy a súlyos veszteséget körlevélben adják tud-tára mind ama megyéknek, a melyek Kölcseyt táblalibrájjokká választották. Tudják, érzik, hogy «a teremtő lélek fentartja magát műveiben, melyeken az örök életet keresztül fuvalta»; tudják, hogy Kölcsey neve, «késő századok után is ragyogni fog s emlékezetét maga az örökkévalóság mindenkoron őrzi», de nem tartják feleslegesnek mégis hírdülni, hogy közgyűlésükben azt a határozatot hozták, mely szerint Kölcsey mellképe tanácskozási termükben «parányi ugyan, de szíves jutalmazására az érdemnek s buzdítására a jelen és jövő kornak, felfüggesztes-sék.» A veszteség feletti fájdalom sokkal nagyobb, semhogy azt megoszthatnák másokkal, nem is keresnek vigasztalást, hisz azt a többi megye rendei velük együtt «egyformán nem talál-nak», de az atyafiság kötelességét — így mond e körlevél — teljesíteniök kell.

Még nem ért e körlevél rendeltetési helyére, mikor a főváros irodalmi körei mintegy megré-mültek a gyászos hír hallatára. Pap Endre külde a leverő hirt először Toldynak, mint az akadémia akkori főtítkáranak, de nem e levélből értesültek először a veszteségről. Bártfay László, az elhunyt egyik legbensőbb barátja, nyert arról tudomást Rába ügyvéd levéléből, s hogy mily hatást tett e váratlan halál Kölcsey jó barátaira: azt épen Bártfay naplójegyzetei mutatják leg-jobbán, legelénkebben, úgy hogy azt semmiféle kommentár sem tudná oly élénken festeni. Szabad legyen tehát e papírra vetett jegyzetekből néhány sort idéznünk.

Aug. 29-ikéről ezeket olvassuk Bártfaynak, a M. N. Múzeumban őrzött, eddig még kiadatlan naplójában:

«Szerda... Menőben valék a játékszínen, midőn Rába levelét vetém a Kölcsey haláláról. Megdermedtem a hirre. Kalapot ragdám s futva-futottam a Nagyhíd utca felé a Fáy-ház-hoz. Szemere Palira esett első gondolatom. De ő

Kölcsey Ferenc arcképe Szatmármegye nagy-károlyi székházában. — Kölcsey Ferenc emlékszóbra Szatmár főterén. — Kölcsey Ferenc születési háza Sző-Demeteren. — Berky Desző tanyképei után.

30. csütörtök. Első gondolatom Kőlcsey elhunyt volt. Nincs szám érzelmi állapotomat kifejezni. Szívzsurulást éreztem tegnap óta. Jött hozzám Alter... később Szemeréné; tanácskozunk, mikép adja Palinak a dolgot tudtára... Elmenek b. Wesselényihez, (a Vadászúrtól, 46. szám alatt) akkor dictálta a folyamodást Gräfenbergbe mehetés végett; közlöttem vele Kőlcsey halála hírért, mely őt szintén megrázta. Visszajövén, itthon találám Szemerét, kimélve s vigyázva annyit mondék neki, hogy Kőlcsey megmaradásához semmi remény sincs; készen kell lennünk elvesztésére. Minek hallására könyök lejték el szemét s arcát s mindég némább lett. 5 órakor elkísérém az ülésbe, de magam Helmezinél vártam fél hétig: ekkor kihívtam az ülésből s színházba menék vele — Isten látja! nem mulatságból, hanem hogy Szemere figyelme elfoglalva legyen. De a halálhír már mindenfelé elterjedt; a ki csak meglátott, kérde, úgy van-e? Ha Szemere közel volt, himeztem-hámoztam a dolgot: de ha nem hallá, igenlettem, mert mit is tehettem mást?...»

Ime e néhány sor mindennél hívebben mutatja, mikép fogták fel s mily rendkívüli csapásnak tartották a Kőlcsey váratlan kimúlását. Azért a megye fentebbi határozata is az ország közhelyeslésevel találkozott s mintegy engesztelő áldozatnak tekintették azt a megye amaz ismeretes eljárásáért, mely Kőlcseyt az 1832—36-diki országgyűlésről visszahívta.

A szeptember 10-iki megyei közgyűlés határozatából Kende Zsigmond első alispán bízott meg a terv kivételével, a ki Bártfayt kérte föl, hogy festőművészt keressen s adja meg neki a szükséges utasításokat.

Bártfay még abban az évben, december 10-ikén kapta a megbízást Kende Zsigmondtól s négy nap múlva a következő sorokat írta naplójába:

«*Deczember 14. péntek.* — Átmentem Szemerével Budára. A levegő hideg s csipősen metszé arcainkat, midőn a Dunán átevezünk. Einslét a nádori lakban nem találók, hanem szállásán, a gr. Sándor házában. Előadám neki megbízatásomat Kőlcsey Ferenc képe iránt, Kende Zsigmond első alispán leveléhez képest. Megmondtam egyszersmind saját eszmémet a kép szerkezete felől. Tudniillik mivel az a megye (Szatmár vármegye) nagy teremében függesztetik föl, és pedig kitűnő megtiszteltetés végett: ez okon a képek illendő nagyságának kell lenni, kell azért is, mivel azon Kőlcsey *ülve* legyen ábrázolva: *ülve* pedig azért, mert más kép nem létező, mint a mely birtokomban van, s azon egy kissé meghajtott nyakkal s fövel ül a boldogult, mi neki éltében is természetes attitűdeje vala; ha a festőnek állva kellene őt most már adni, egészen más arcot csinálna neki, s így minden mesterkélés mellett a hasonlóság szenvedne. Hozzájárul még az is, hogy ha *álva* festetnék, czífrább díszruhában, talán panyókásan, prémes mentében s aranyosan kellene őt ábrázolni — az pedig idegenséget hozna reá, mert ő ilyenekben soha sem ragyogott, ragyogni nem kívánt. — Álljanak ott mások feszesen és duzzadtan: Kőlcsey alakja legyen a megyei teremben otthonos, de nemesen otthonos, úgy mint éltében vala az, lelki nyugodalmat mutatva testállásában is és oly felsőbbiséget, mely nem sért, melyet kiki tisztelni és becsülni kénytelen. Előtte legyen asztal, zölddel borítva — tanácskozás asztala; ezen zöld takarónak egyik szögében Szatmár vármegye czimere lássék mintegy beszöve vagy behímzeve. Az ülőnek háta megett egy vagy két oszlop s azon izletes függésben kárpit; nem hogy trónnemű mennyezetet képezzen, hanem az országos embert mutassa. A zöld asztalon törvénykönyv s országgyűlési napló, kezében (talán félig nyit) tekercs, a szónoklat jele. Egy-két tekercs színt vagy az asztalon vagy másutt körülé, mint írta s költő symbolumai. — A terem padlata márvány-kövezet. — Egyébiránt előtte *nyit* legyen a terem; s a nyilván szabad ég legyen látható és szabad táj: nevezetesen a pozsonyi Au-nak néhány fája, a Duna, távolabb a pozsonyi hegy, várfalaival. — Miért ezek? jobb eltalálni, mint magyarázni akarni. Öltözete: egyszerű fekete köntös — ünnepély s gyász jelöl.

A festő, Einsle, midőn ezeket elmondám neki, nemcsak teljesen megnyugvák rajta s megköszöné a közlést, hanem igéré, hogy e gondolat szerint vázlatot készít előbb. Gondom lesz rá, hogy a kivétel a lehetőség jól sikerüljön. Szemere is egészen javallá a közlötöket, s midőn este b. Wesselényinek, ki szinte Budára jönni akart, de dolgai miatt nem jöhetett, ugyanezeket elmondám, ő is helyeslé a gondolatot.»

Igy készült el az adott utasításhoz híven nem sokára Kőlcsey életnagyságú arcképe, mely a nagy-károlyi megyeház nagytermét díszíti, s a melyet mai számunkban bemutatunk. Ez tehát hű mása a megye föntebbi határozatából készült díszes képnek, míg a mult számunkban közölt arckép az ugyancsak az Einsle által festett mellképnek mása, mely Bártfayé volt, s mely jelenleg az akadémia képes termében van felüggesztve.

Egy negyed század múlva újabb emlékekkel adózott Szatmármegye Kőlcsey iránti haláljának. A megye közönségének s némely más szomszéd megyék részvevő lakosságának közadakozásából 1864-ben Szatmár városa főterén egy emlékszóbor állítottatott fel, s a leleplezés ünnepélyére a magyar irodalom számos képviselője s a megyei rendek nagy száma jelent meg. Az ünnepély szept. 25-én tartottatott, mintegy tizezer ember jelenlétében. A magyar alkotmány visszaküzdésének mintegy hajnalán, úgy tűnt föl e kiválóan hazafias ünnepély, mintha ez is hozzájárult volna a nemzet erősödéséhez, a mely ősi jogainkhoz való szilárd ragaszkodásunkat jelképezte.

A tiszta carrarai márványból készült hófehér mellszóbor, mely egy fényes, szürke porosz gránit oszlopon áll, Szatmár főterét díszíti, 22 láb magas, s kockatalapzatán, szemben a megyeházzal e szavak olvashatók:

KŐLCSEY FERENCZNEK.
MDCCCLXIV.

A talapat keleti oldalán, a székesegyházzal szemben, Kőlcseynek ez ötméterű sora van két részre osztva:

HASS, ALKOSS, GYARAPITS,
S A HAZA FÉNYRE DERÜL.

Déli oldalán:

ISTEN ALDD MEG A MAGYART!

S végre a negyedik oldalán, nyugat felől:

A HAZA MINDEN ELŐTT!

A megye, mintha csak visszahangoznék szívébe egykori híres főjegyzőjének e pár szava: «megbűnhötte már a multat» — így újítja meg emlékezetét minden alkalommal, mikor idejét látja, hogy a századunk első felének egyik legmélyebb gondolkodója szellemét fölidézze mintegy s ünnepelje azt a férfiút, a kinek oly sok része volt nemzetiségünk megszilárdításában. A Szatmárról felállított szóbor leleplezési ünnepélyének még alig mult el egy negyed százada s ime már újra ünnepet rendezett emlékének a lelkes megye, sőt, mint tudjuk, életnagyságú szobrának terve is megpendült nem régiben, s a kezdet alapos reményekre is jogosít.

De nemcsak Szatmármegye viseli szívében Kőlcsey emlékét: Közép-Szolnok megye is megmutatta, hogy tudatával bír annak a nagyjelentőségű ténynek, mikép Kőlcsey az ő területén pillantotta meg az első napot. Szó-Demeter ebben a megyében van a Szilágyság szélén. «Itt szült engem, — írja Kazinczynek, — az anyám, nagyanyámnak, Büdösküti Zsigmondnének házában.» A ház mostanig több urt cserélét, s jelenleg Toka Samu-féle ház néven ismerik. Különbön most is tekintélyes «udvarház», melynek széles eresztű tornáca, tágas kertje van. A ház az udvar éjszakai részén fekszik, vastagfalú, erős épület, melynek udvarra néző nagy szobájában született Kőlcsey. Immár emléktábla jelöli a ház falát, hirdetve, hogy e — fájdalom! — most már eloláhosodott falu a Kőlcsey Ferencz szülőhelye; hogy itt játszott, mint gyermek, s itt ol-

vasztotta magába az élet első benyomásait. Hajdan e megye az úgynevezett «Részek»-hez tartozott, s a későbbi nagyhírű politikus ezért is foglalkozott egy részt a «Részek» visszacsatolásának kérdésével oly behatóan, s azért képezte ez politikai doctrináinak mintegy első principumát.

E tény is mutatja, hogy mily szoros hatással van egy-egy emberre a születési hely, környezet s a vidék, melyből a serdülő lélek első táplálékát veszi magába.

DR. VÁCZY JÁNOS.

BALATON PARTJÁN.

(1890.)

Itt állok a parton. Borongó az éjjel...

A lehajló nád-szál bokrétság fejével

Hajjai a tónak,

Mint szerelmes párok, zsongva csókolóznak.

Hallgatom, hallgatom a habok zsongását,

És lelkemet édes érzések hatják át;

Az elmúlt időnek

Kedves emlékei mind, mind elem jönnek.

S míg így elmerengek, kiderül fönn az ég,

Fejem fölött ezer kis csillag-lámpa ég. —

Ezer kis szövétnék,

S az égi világnál magam körül nézek...

Ki bántotta Bacchus fölszentelt bérceit?!

Vagy tán eltévedtem, idegen hely ez

Nem, nem, hisz' jól látom

Vén diófaikat amott a dombháton.

Az öreg diófák ép olyanok, mint rég',

De hol a lugas és a kedvtermő tőkék?

Pusztá oldal s tető,

Ezt eke hasgatja, ott árvalányhaj nő.

Elborul a lelke... s fájdalmas jájára

Megzendül «Tihanynak riadó leánya»;

Olyan bús az ének:

«Sujtó keze jár itt ég s föld Istenének.»

TIHANYI.

A JÓSZÍVŰ EMBER.*

Vigjáték egy felvonásban.

Írta:

JÓKAI MÓR.

Személyek:

A jószívű ember.

Egy 48-diki ismerős.

Egy aspiráns.

Egy menyasszonyi önkéntes.

Egy véleányi vállalkozó (pártfogott).

Egy félreismeret lángész.

Egy titkos drámaíró.

Egy legyezős honleány.

Egy régi ideál.

Egy hat személyből álló bukovinai csángó bizottság.

Egy repülőgép-feltaláló.

Egy szerencsés apa.

Egy énekesnő

Egy cserkésző

Egy gondolatolvasónő

Egy kritikus.

Egy fotográfus.

A színházgazdát.

Zsuzska: egy derék becsületes tót leány.

Történet hely: egy írónak a dolgozó szobája.

Idő: mindennap.

* A színészeti kiállítás alkalmából mutatjuk be korábbi költőnknek e nyilvánosság előtt még nem jelent drámai jelenetét, melyet a Jó-szíves-egyesület igazgató választmányának fölkérésére 1888 tavaszán írt s mely ugyanazon év május hó 31-én az árvízkiárusultak javára a nemzeti színházban elő is adatott a színház legkitűnőbb erőinek közreműködésével. Ez alkalmi egy felvonásos vigjátékban az író a jószívű embert adja dramatizálva elő, a kit a sokféle szürű és kaliberű alkalmatlankodó sem bír kilőzni jóindulatú egykedvűségéből. A figyelmes olvasónak azonban fel fog tűnni, hogy e mű írója dús tapasztalatokra tehetett szert az ily alkalmatlankodások tanulmányában, s talán azonnal is sejteni fogja, hogy a kis drámalettel fő alakjában Jókai önmagát írja le, a mint hogy a színterül szolgáló szoba berendezése és butorzata az ő dolgozó szobáját tünteti föl s a fő alak öltöztetéséhez és a tagjeléhez adott instrukció is egyenesen ő rá vall. Az említett egyetlen előadáson Ujházi Ede, a ki a főszerepet adta, különben, tagjártatásban, hanghordozásban csakugyan Jókait utánozta és pedig nagyon szerencsésen. De, mint említett, a nemzeti színház csaknem minden nevesebb tagjának jutott a kis apróság szerep. A szerző a színészeti kiállítás alkalmán volt szíves e művét lapunknak közlés végett átengedni. — Szerk.

Színhely: A József dolgozó szobája. Két oldalt nagy könyvszekrény, jobbról terjedelmes íróasztal, karszék, az asztal tele írással, gyertyatartó, óra, aneroïd, kalamárral. Asztal mellett tulipános láda, hátul csigás szekrények szobrokkal; pamlag, karszék. Középen nagy gömbölyű asztal alumínokkal; falon lépek, két oldalt ajtók és ablak.

I. JELENET.

Jószívű. (Egyedül.)

Szürke párda rosszul felsütve, szürke szakáll, bajusz, két házi sapka, fekete házi kabát. Szobát mozgatlati: hogy a két kezessze tett kezével a könyveket fogja, majd meg hátul fonja össze karjait.

Szép feladat! Kiöntött az árvíz, s most azt én szársítam fel egy árkus papirossal. Adtak egy gombot, hogy varrjak rá egy téli kabátot. A czim megvan: «A jószívű ember.» Ehhez én most irjak egy darabot. Délig meglegyen, mert estére elő akarják adni. Fél nyolcra. Talán hozzá jutok még. (Leül az íróasztalhoz s elkezd írni.) «A jószívű ember. Dráma tíz képben egy előjátékkal.»

Zsuzska. (Belép.)

— — cságos úr. Itt van a Bukovicza asszonyosság!

Jószívű.

Bukovicza asszonyosság? Soha sem hallottam a nevét. Miféle asszonyosság lehet az, a ki hajnalban fél nyolcra idegen helyen kóborol? Tiszteleges hölgy ilyenkor otthon fészülködik, vagy kávéit főz. Mondd neki, hogy még alszom.

Zsuzska. (Kimegy.)

Jószívű. (Ír.)

Személyek: «A jószívű ember.» No a főszemély megvolna, már most csak azt tudnám, hogy mit fog ez csinálni, hogy kiszüljön róla, hogy ő valóságos jószívű ember?

Zsuzska. (Belép.)

— — cságos úr! Egy úr van itt, a ki nem tudja a nevét.

Jószívű.

Nevezetes ember lehet. Hát tőlem akarja megtudni a nevét?

Zsuzska.

Ahán!

Jószívű.

Ereszd be, hadd dobom ki.

II. JELENET.

Előbbieik. Ismerős.

Ismerős.

(Rózsaszínbe hajló veres haj és szakáll, koczkás kabát, fehér mellény és selyem nyakkendő, párduszfoltos pantalló felgyűrve, sárga bőrs topán, fekete keztyű, fényes fehér kasztor-kalap, vékony füstula-hangon beszél. Megragadja Jószívűt két kezét.)

Szervusz! Jó napot! Kisztrigott! Hát rám ismerse-e? Kitalálok a nevemet?

Jószívű.

Nem én.

Ismerős.

Dehogy nem. Hisz negyvenhétben, negyvennyolcban mindennap együtt voltunk a Pilvában. Mennyit biliárdoztunk azzal a Petőfivel! Nem emlékezel a «közvélemény»-asztalára, meg az én Carbonari-köpenyegemre? Én tanítottalak meg rá, hogyan kell gázvilágítást csinálni fidi-buszból.

Jószívű.

Még azt is elfelejtettem.

Ismerős.

Hát azt a verset, hogy «melynek is a tetején sok kicsi gölya visít.» A hogy én tudtam azt szavalni!

Jószívű.

Régen volt az már.

Ismerős.

Hát az igaz, hogy egy kicsit megváltoztam: akkor bariton hangom volt, mostan pedig magas kappantener; aztán akkor fekete volt a hajam, szakállam, mostan pedig veres.

Jószívű.

Mondjuk, hogy rózsaszínű. Csodálatos természeti túnemény.

Ismerős.

Hát az úgy történt, hogy egyszer a Fekete-tengeren utazva, beleestem a vízbe, s akkor a mély

hangomat egyszerre elvesztettem, s kaptam helyette ezt a gyékénykaka hangot.

Jószívű.

A hajaddal és szakálladdal meg bizonyosan a Veres-tengerbe estél bele.

Ismerős.

Hahaha! Te most is olyan mulatságos fickó vagy, mint hajdan. Hát te mivel fested a hajadat, hogy olyan szürke? Tréfás fickó!

Jószívű.

De vagyok én néha unalmas is. Ma különösen. Nagyon sok a dolgom.

Ismerős.

Ah, minek az az örökös dolgozás? Látod, én azóta semmit sem csináltam: csak tapasztalatokat gyűjtöttem. De most már meg akarok állapodni. Elhatároztam, hogy vagy megházasodom, vagy képviselő leszek. Azt hallom, hogy a dunaszerdahelyi kerületben megint új választás lesz. Azért jöttem, hogy ajánlj a kandidáló-bizottságban.

Jószívű.

Akkor már mégis csak meg kell mondanod a nevedet.

Ismerős.

Nem, nem! Azt neked kell kitalálnod okvetlenül! Várj, majd segítségére jövök az emlékezetednek. (Leteszi kalapját a középasztalra.) Hát tudod, mikor 1848-ban márczius 15-én a Pilvában a biliárd tetején haranguroztam a közönséget; te ott álltal mellettem és eljeneztel.

Jószívű. (Leül az íróasztalhoz és ír.)

Tyűh! ez 1848-nál kezd! Jól van jól, csak mondjad. Hallgatom én azt, hanem az alatt kirom a tollamból a tintát, hogy bele ne száradjon. «Személyek: Egy 48-diki ismerős.»

III. JELENET.

Előbbieik. Kritikus.

Kritikus.

(Félre taszítja az ajtóból Zsuzskát.)

Eh mit! Engem nem szokás bejelenteni, Olyan vagyok, mint a halál, a ki a királyokhoz is betör hivatalosan. (Feltett kalappal, hóna alatt íróeszközzel egyenesen Jószívűhöz roham.) Micsoda ostobaság ez itt megint? Dráma, a minek az alapeszméje «Jó szív».— Ha tragédia akar lenni, akkor abszurdum, mert jószívű ember nem lehet tragikus hős; ha pedig komédia, akkor frivolitás, mert a jó szívet nem szabad neveltségessé tenni. Egyébiránt jó szív ninesen is a világban, mert a szívnék semmi egyéb feladata nines, mint a vérkeringést fenntartani. Shakespeare nem teremtett jószívű embereket soha. A jó szív, ha mézeskalácsból van, akkor van értelme. Aztán árvizet akarni megállítani jó szívvel! Nem jó szív kell oda, hanem jó szívattyú. Ez a darab meg van bukva.

Jószívű.

De kérlek szépen, hiszen még csak az első sort írtam meg belőle.

Kritikus.

Előre tudom, hogy rossz lesz. (Ismerőshöz fordulva.) Ugy-e, uram? Ön is hasonló véleményben van? (Megfogja a kabátját.)

Ismerős.

Én uram? Sőt ellenkezőleg. Én képviselő akarok lenni; csak nem kezdek azon, hogy a kandidáló-bizottság tagjának a darabját lerántsam.

Kritikus.

Itt a corruptio!

Mindketten.

(Disputálni kezdenek. A könyvtárhoz ránczágják egymást, a könyveket kiszedik, Kritikus ósárolja, Ismerős magasztalja őket.)

Jószívű.

No, hála az égnek! Ezek most összeakadnak, az alatt én folytathatom. «Személyek: Egy kritikus» —

IV. JELENET.

Előbbieik. Zsuzska. Aspiráns.

Zsuzska.

— — cságos úr! A Miksa herceg ak ar bejönni.

Jószívű.

A Miksa herceg! Hamar add a bársony kabátomat, a matröz-sipkám. (Felölti a kabátot.) Tárd ki az ajtót. (Zsuzska feladja a kabátot.)

Aspiráns.

(Belép. Kihézzett alak, kopott ruha, kezében ütődött fehér ezülder-kalap.)

Jószívű.

Hát maga az a Miksa herceg?

Aspiráns.

Dehogy, kérem. Én vagyok az a Herczég Miksa, a kinek ajánló-levelet tetszett adni a közlekedési miniszter úrhoz.

Jószívű.

Nos, hát mit mondott a miniszter úr?

Aspiráns.

Azt mondta, hogy énekeljek hát neki egyet. Azt tetszett rólam írni, hogy igen szép hangom van.

Jószívű.

Ahán! Akkor bizonyosan megcsereletem a két ajánló levelet, s annak a másiknak, a ki meg az operához akar felvételt, adtam az ön ajánlatát. No képelem, hogy nézett az intendáns, mikor azt olvasta, hogy az ő kóristája kitűnően ért a kubikoláshoz. Nohát majd mindjárt adok önnek másik ajánló-levelet a miniszter úrhoz.

Aspiráns.

HOLLÓSSY KORNÉLIA.

LENDVAY-LATRÓCZYNE.

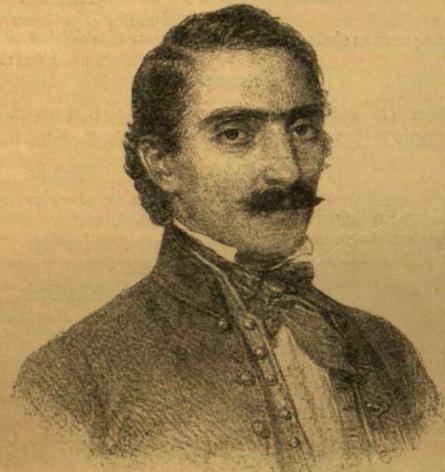
EGRESSY GÁBOR.

KOMLÓSSY IDA.

SZENTPÉTERY ZSIGMOND.

RÉTHY MIHÁLY.

FÜREDY MIHÁLY.

A NEMZETI SZÍNHÁZ AI AZ 50-ES ÉVEKBEN.

JÓKAINÉ.

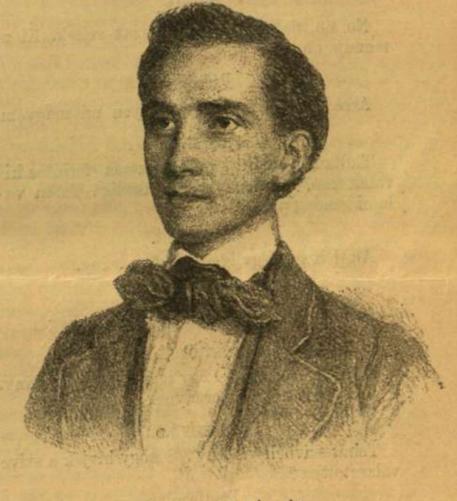
Id. LENDVAY MÁRTON.

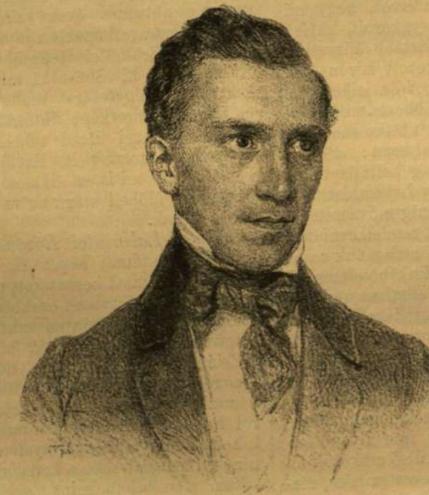
Ifj. LENDVAY MÁRTON.

BULYOVSKYNE.

SZERDAHELYI KÁLMÁN.

TÓTH JÓZSEF.

SZIGETI JÓZSEF.

Barabás Miklós rajzai után. — A színészeti kiállításról.

Pártfogolt.

Nem találok szavakat hálámat kifejezni. Hogy ha egyszer Vácra tetszik kerülni —

Jószívű.

Bizony megeshetik rajtam, hogy becsuknak.

Pártfogolt.

Ah kérem, nem úgy értettem. Hisz Vácra csak az apró vétkeket küldik. Az az hogy nem is úgy akartam mondani —

Jószívű.

Jól van, jól, kedves öcsém, hát csak járjon ön szerencsével. Kívánok önnek jó előmenetelt. (Irá) «Személyek: Egy boldoggá tett pártfogolt.»

Pártfogolt.

De még egy alázatos kéresem volna. Nem is tudom, hogyan merjem előadni.

Jószívű.

No csak bátran. Tán egy kis előleg?

Pártfogolt.

Oh kérem, a világról sem. Nekem megtakarított összegecském van.

Jószívű.

Ezt már örömmel hallom. Tehát mi óhaja van még?

Pártfogolt.

Hát — ezer bocsánatot kérek — de miután a magas kormány kegyéből, és az ön hathatós gyámolításából s az égi gondviselés malasztjából sikerült magamnak biztosított állást szereznem, arra az elhatározásra jöttem —

Jószívű.

No, no, fiatal ember! Rosszat sejték. Ki ne mondja ön ezt a szót.

Pártfogolt.

Arra kérem, hogy legyen nászgyagym.

Jószívű.

Tudtam! A mint egy kilencszáz forintot hivatal kap, mindjárt megházasodik! Talán valami gazdag partie?

Pártfogolt.

Ah dehog. Egy igen szegény leány.

Jószívű.

Aha! Sejttem. Becsületbeli kötelezettség.

Pártfogolt.

Nem, nem uram! Ő egy igen becsületes lány. Valódi mintaképe az erénynek.

Jószívű.

Tehát szívbéli viszony? S hogy hívják a szive választottját?

Pártfogolt.

Nem tudom, kérem alássan.

Jószívű.

Nem tudja?

Pártfogolt.

Hát még eddig nem volt alkalmam megtudhatni. Mert tetszik tudni, magától a leánytól megkérdezni, hogy hogy hívják, az szemtelenség; másoknál tudakozni a neve iránt pedig kompromittáló lehet.

Jószívű.

Hát akkor hogy ismerkedt meg vele?

Pártfogolt.

Minden reggel hét órakor, midőn is a külső-stáció-utcai lakásomról az irodába felmentem, pontosan abban a perczben indult ő is a Kisfaludy-utczából a korona-utczai pipere-üzlet helyiségeibe. Ő elől ment, én utána lépegettem. Ha csak egyetlen egyszer is hátra nézett volna, megszüntem volna a nyomában járni; de mivel soha a fejét sem fordította fölé, méltóan találtam vonzalmamra. Egy szót sem váltottunk egymással. De azért mégis volt közöttünk bizonyos titkos rokonszenv. Ha én érkeztem hamarabb a Bodzafa-utca sarkához, akkor én vártam be, a míg ő megérkezik, ha ő jött oda előbb, ő várt be engem. Ez az egymást követés így tartott az ósztól kezdve mostanáig. Ő elől, én utána; azzal a változatossággal, hogy mikor esős idő volt, én mentem elől, mert hiszen tetszik tudni, hogy nem illenek egy lyánka után lépegetni, mikor — esős idő van. (Mutatja a ruha-félmelét.)

Jószívű.

Nagyon szeretem az ilyen hallani. Hát aztán mégis, mi módon jött ön rá, hogy egymást szeretik?

Pártfogolt.

Hát egyszer vettem magamnak azt a bátorságot, hogy belépjek abba a boltba, a melynek az ajtaján öt elütni láttam. Nagyszerű pipereárus bolt volt. Én nyakralvót kértem. Ő libeggett elélem, mint egy génius; a kravátiás skatulyát emelve kezében, mint a hogy az angyalok emelik Szent István koronáját. Tessék választani. Én remegő kezekkel túrtam fel az egész skatulya tartalmát. Végre kiválasztottam egy nyakkendőt, lángveres alapon aranyszínű patkókkal. «Ah ez nem való önnek» — mondá ő — ilyesmit csak incziinczi gavallérok viselnek, önnek az arcához ez fog itt illeni». S azzal kiválasztotta a számomra ezt, a mit tetszik látni a nyakamon: két alapon fehér nefelejtsekkkel. «Remény s emlékezet.» És mindjárt saját kezeivel fel is kötötte a nyakamra. Én erre azt bátorkodtam rebegni, hogy vajha e drága kezek egész életükben ne tennének egyebet, mint nyakralvót kötnének az én nyakamra.

Jószívű.

No ez bizony elég különös nyilatkozat volt.

Pártfogolt.

Én azonban e nyilatkozat után rögtön elszaladtam, s három napig nem mertem a Stáció-utczára végig menni, hanem bekerültem a Szűz-utczára meg a Zerge-utczára. Mikor aztán negyednap oda mentem megint a nyakralvós bolt ajtajához, ez a rémitő szó tángott minden ablakból elélem: «Wegen Concurs Ausverkauf.» A boltban nem volt más, csak a hitelezők.

Jószívű.

És így már most azt kívánja ön tőlem úgy-e bár, hogy legyen nászgyagym, de egyúttal azt is tudjam meg, hogy kinek hívják az ön menyaszonyját, és hová tűnt el?

Pártfogolt.

Széles ismeretségenél fogva az önnek bizonyosan sikerülni fog. Nem akarnám a «Kleiner Anzeiger» útján megindítani a tudakozódást.

Jószívű.

Jól van, édes öcsém. Jöjjen vissza egy óra múlva, majd addig gondolok ki valamit. De most már folytatom a dolgomat.

Pártfogolt.

(Mely bókok közt eltávozik.) (Folyt. köv.)

RÉGIBB SZINÉSZEINK.

A képzőművész a maradandóságnak, a színész a tűnő percznek dolgozik. Amaz túl élők alkotásai, ez a legtöbbször alkotásait éli túl. Azért a hasonlíthatatlan élvezetért, hogy a mikor művészetével élvet nyújt, ő maga is élvez, hogy művészetének a hallgatóságra gyakorolt hatását mindjárt alkotás közben a legtisztább közvetlenséggel érezheti s a fölvilanyozott közönségből ugyanakkor merithet új lángot és lelkesedést, míg a képzőművész csak utóbb számíthat elismerésre, s a műve által keltett tetszésnek nem is lehet mindig tanuja személyesen: ezért az isteneknek való élvezetért meg kell fizetnie a színésznek busásan azzal, hogy hatása, bármekkora legyen, csak addig tart, míg művészetének külső és belső eszközei fölött rendelkezni tud, azontúl leromlik, romjává lesz önmagának s művészetének emlékezete is mindinkább elmosódik s végre alkotásainak képe is elhal az utolsó rá emlékséggel, nem szállhat nemzedékről nemzedékre, mint egy kép vagy szobor.

Szerencse még, ha a képzőművész a színésznek segítségére siet s az esetet vagy véső segítségével maradandóvá teszi arcát, alakját s így módot nyújt a késő nemzedéknek fogalmat szerzhetni legalább arról, hogy ime ilyen formákba öltözött anyag, ilyen külső eszközök fölött rendelkezett egy, egy hírneves színész, melyek által művészetét érvényesítette.

A színész arcáról, alakjáról maradandó emléket készíthet a festő, a szobrász. S most legújabbban Edison genialis találmánya még a hangját, annak lejtését, a szavak tagolását és szülőjét is megőrizheti s megszólaltathatja, a mikor a színész maga már rég por lett és

hamu. De az életet, melyet alakjaiba lehelt, magát a lelket, melyet az író által rendelkezésére bocsátott formákba önteni tudott, — azt nem rögzítheti meg semmiféle művészet, azt legföljebb új életre támaszthatná rövid időre egy másik színész, a ki hozzá mindenképpen tökéletesen hasonló tudna lenni testben, lélekben. Erre pedig példa még nem volt sehol.

Régi hírneves művészek fömaradt arcképei, mellszobrai azért oly érdekesek, azért oly becsesek. Megadják az alapot, melyből kiindulva a fantázia segítségével megközelítő fogalmat alkotunk magunknak ama megszámlálhatatlan változásokról, melyeket az előttünk álló vásonra vetett vagy kőbe faragott arc magára ölthetett az általa megtestesített színpadi alakok különbözősége szerint. Ez az egy mód van a régi jeleket lelki szemeink előtt mintegy föltámasztani, élő alakokká teremteni.

A most megnyitott «színeszeti kiállítás» rendezői nem csekély érdemet szereztek volna maguknak, ha országosan szorgos kutatást indítanak a magyar színészet első életrehívóinak és úttörőinek valahol talán csak meglevő arcképei után. Nem szolgát nagy dícsőségünkre, hogy ámbár színésztünk még csak egy százados, közeli kezdő korából oly kevés emléket tudtunk megőrizni. Kelemen Lászlórol, az első magyar színigazgatóról, kinek nevéhez a magyar színészet születésének érdemét fűzzük, életrajzi adatunk is kevés, hogy pedig arcképe is fömaradt volna, arról mit sem tudunk. És így vagyunk a legtöbbel. Az öreg Jancsó, a kolozsvári nagyhírű komikus, Czelesztin, a maga idejében nagyhírű hős színész és első szerelmes, a régi színigazgatók és színészek, mint az irodalmilag is érdemes András, aztán Ernyi, Pályi, Kilenyi, Komlósi, Köcsi, Murányi, Benke (Jókainé atya), Székely s a többi jelesek hiteles arcképei, ha még megvolnának is valahol, nyilvánosságra sem jutottak. Déryné, az annyira ünnepektől megválasztott, maga írja naplójában, hogy azon gyenge arcképén kívül, mely Mátray «Homművésze» mellett megjelent, készült még egy sokkal jobb könyvomatú képe Kolozsvártól, melyet akkor házaikban megkoszoruzva tartottak a falon a jobb módú családok. Sőt említést tesz egy fölötté sikerkült más arcképéről is, melyet egy Szatmári nevű fiatal művész festett s melyet hűségért és művészi kivételért nem győztek csodálni a kolozsvári előkelő társaságban. Hol vannak ez arcképek, melyek közül az előbbi még sokszor írtva is volt? Bizonyval megvannak valahol, de mai tulajdonosaik talán azt sem tudják, hogy kit ábrázolnak, vagy ha tudják, akkor nem sejtik, hogy kiállításuk vagy megújításuk a közönséget is talán, de az irodalmi köröket bizonyval érdekelné fogná.

S így vagyunk többekkel azok közül is, a kik már újabbak, milyen pl. a haragszavú hősszínész, Bartha, kinek egy jelmezes, igaz arcát tehát föl nem tűntető, képen kívül más arcképe nem maradt.

Barabás Miklósa az érdem, hogy legalább a negyvenes-ötvenes évek színművészei közül a jelesebbeket arcképekben is megörökítette s vonásait az örök elfeledtetéstől megmenetelte. Tóth Kálmán adta ki 1856-ban, mint az általa szerkesztett «Hölgyfutár» mellékletét az «Irók» és színészek arcképe albumát, mely azon kor kiváló színészei közül többeknek tartalmazza könyvomatú arcképeit. Ezekből mutatunk be egynehányat mi is ez alkalommal, miután már ez újabb időbeli származású emlékek is ritkasággá váltak.

Jókainé-Laborfalvi Róának különböző alkalmakból számos képét közölte a «Vasárnapi Ujság» is. A most bemutatott nem volt azok között. Ekkor, az ötvenes években, volt művészetétetőpontján, s méltán nevezhette Tóth Kálmán tragédiának szemfényének, kiből föltámadtak a Zrínyi Iónák, Gertrudok, Bornemisza Annák s a régi magyar történet, valamint a Shakespearei költészet kiváló nőalakjai, s kinek ajkairól halva Vörösmarty jambusait, könnyen elhíhettük, hogy a magyar nyelvvel ninesen szebb, ninesen zengzetesebb e kerek világon. Suttogott ajkain a szerelem, mint a szellő, mennydörgött a harag, a bosszú, mint a villámok felhő. Klasszikus szépségű arca, lelkes nagy szeme vissza tudta tükrözteni a szív legszeledebb és legszülajabb indulatait. Plasztikája megdöbbentett. Néha, midőn a fejedelmi sugár alak festői jellemében előttünk megjelent, egy intése, egy mozdulata elég volt, hogy elhígyjük, miképp előt-

tűnk nem egy kitűnő művésznő játszik, hanem valóban Stuart Mária, Volunnia vagy Makbeth neje lép elénk, hogy még néhány pillanatig uralkodjék fölöttünk. Már a híres budai színjátszó társaságnak is tagja volt, melyből a nemzeti színház személyzetét alakult, de csak ez utóbbi színpadon nőtt elérhetetlenül nagyvá, hogy mint ilyen uralkodjék három évtizeden át a színi világ s benne a legnemesebb műfaj, a tragédia fölött. 1848-ban lett neje Jókainak, s ettől kezdve a két lánglélek egymást támogatva tört előre a diadal felé, melyből kevés halandónak jutott akkora osztályrészt, mint ő nekik. 1869-ben lépett vissza a színpadtól s 1886-ban fejezte be dícsőségben, érdemben oly gazdag életét.

Vele egy időben játszott már a vidéken is, s ő vele egyszerre lett a nemzeti színháznak is tagja Lendvai-Latkócziné, családí néven Hivatal Anikó, a ki a szende, könnyed, játszi szerepekben vala méltó társa a magyar színi világban. Kedélyében birta a varázserőt, hogy a közönség vele mosolygott, vele könyezett. Játékát bensőség, gyöngédség, természetesség jellemezte, s Juliában, Ophéliában, Desdemónában és a társalgási darabok hősnőiben ragadta el hallgató-ságát. 1814-ben Pesten született s 1832-ben lett az idősb Lendvai Márton neje, kitől azonban 1848-ban elválván, Latkóczy Lajos festőhöz ment nőül. Korán vonult el a színpadtól s a nemzeti színháznak legelső nyugdíjazott tagjai közé tartozik. Ha emlékiratait kiadná, mint szándéka volt, a közelet és színésztünk történetét sok becses és érdekes adalékkal gazdagíthatná.

Komlósi Ida, a legérdemesebb vidéki színigazgatók egyikének, Komlósi Józsefnek leánya, Székes-Fehérvártól született s előkelő nevelőintézetekben növeltetett, s pedig nem színi pályára, melyre csak utóbb nyert hajlamot. 1845-ik évben lett a nemzeti színház tagja, melynek íz-ésvélet, nemes játékával, nőies finomságával a szende szerepekben első rendű tagjává lett. Már mint ilyen lón neje a drámaírodalmunk kárára oly korán elhunyt tehetséges írónak, Kövér Lajosnak. Főbb szerepei voltak: Julia, a lowoodi árva, a királynő az «Egy pohár víz»-ben, Cordélia, Choizy kisasszony, Didier Mari a «Párisi rongyszédőben.» Francziából, németből több színművet fordított magyarra, melyeknek szintén ő játszta főszerepeit. Európa fővárosaiban sokat utazott, s tapasztalatai, tanulmányai és bő olvasottsága a legműveltebb nők, a legutudatosabb művésznők egyikévé tévük. A nemzeti színháznak ő is nyugdíjat élvezte tagja.

Vetélytársa volt a színpadon Szilágyi Lilla Bulyoszkay Gyuláné, a ki irodalmunkban is nevet vívott ki magának. Atyja, Szilágyi Pál, az utóbbi színészeknek volt egyike, ki korán megszeretette vele az irodalmat, a színpadot, mely utóbbin számára sok koszorú, de tövis is termett. Ez utóbbi indítá arra aztán, hogy búcsút mondva a magyar színészetnek, külföldre menjen s ott a német műszát szolgálja. Utóljára atyja színészi pályájának ötven éves jubileumán lépett föl a nemzeti színpadon s megható volt látni együtt játszani a roskatag apát és művészi erőtjében megjelenő leányt. Külföldről hazatérvén Budapesten telepedett le, de színpadon már nem lépett föl többé.

Lonovics Hollósy Kornélia, a «magyar csalógány», a ki a dalműnek volt a nemzeti színpadon bájos hangu első énekesnője, tavaly hunyt el, s ez alkalommal bővebben ismertettük életét és művészetét. Aránylag rövid ideig volt a műza színpadon. Aránylag rövid ideig volt a műza színpadon. Aránylag rövid ideig volt a műza színpadon. Aránylag rövid ideig volt a műza színpadon.

Azok között, a kik még a budai színjátszó társaságnak voltak tagjai, a kik a nemzeti színház megnyitására ennek első rangú oszlopai lettek, háromnak mutatjuk be arcképét ez alkalommal: Szentpéteriét, idősb Lendvai Mártonét és Egressy Gáborét. Ő nekik köszönhetjük, hogy az ország legelső színpada a művészetnek oly hatalmas erejével kezdhetette meg előadásait mindjárt megnyitva.

Szentpéteri Zsigmond volt köztük a legidősebb s egyúttal a legrégebb múltú színész. Igazi nagy művész, a kedélyes nagybátyák, a gyöngéd jószívű apák, a régi jó táblabírák utólréhetetlen személyesítője, kiből kiapadhatatlan volt az

igazi humor, a bensőség s az a magyaros zamat, melylyel legkisebb szerepét mesteri alkotással birta alakítani. Még a múlt században, 1798-ban született Rohodon, Szabolcsban, hol atyja reformus lelkész volt s ő is annak vagy legalább is juristának szánta s ezért tanítatá a sárospataki és debreczeni kollegiumokban. De ő már 17 éves korában Láng és Údvarhelyi vándorszínész-társasághoz csatlakozott, s e pályától semmi sem birta többé eltántorítani. Hosszu színi pályáján mindennemű szerepet játszott, ifjabb korában hősoket, szerelmeket és cselözővöket; a tragikomikus szerepekben nem volt párja; valódi tere azonban a vigiáték volt, melyben mindenkit elragadtott. Falstaffja, Zsiga cigányja Szilgigeti «Czigány»-ában, a korosmáros Szigeti «Vén bakancsos»-ában, a főispánok, szolgabírák, jegyzők utólréhetetlen alakításai voltak. 1858-ban hunyt el, pótolhatatlan irt hagyva maga után.

Lendvai Márton és Egressy Gábor, a magyar színművészetnek e fejedelmi ikerpárja, ma is elérhetetlen magasságban él emlékeztünkben. Kortörténeti és esztétikai tanulmányt való rólók és művészetükről irni, nem rövid ismertető. Sokkal nagyobbak, semhogy elférhetnének benne. A magyar irodalom és művészet történetében előkelő hely illeti őket s emlékeztüket hálás kegyelet és elismerés.

Abból a személyzetből, mely a nemzeti színpadot 1837-ben megnyitotta, már egy férfi tag sincs életben. Azok közül is, a kik később jöttek az intézethez, de még a «nagy kor» utónemzedékéhez számíthatók, a legtöbben elköltöztek már. Tóth József, a hasonlíthatatlan jellemábrázoló színész, Fűredi Mihály, a magyar népdalok tüneményes hőse, Réthy Mihály, a népszínművekben a közéleti tösgyökeres magyar alakok mesteri személyesítője, mind a sírban vannak. Sőt a nálok még ifjabb nemzedékhez tartozó Szerdahelyi Kálmán, a kitűnő bonviván s ifjabb Lendvai Márton, az atyjára sokban emlékeztető szerelmes hős, szintén esztendő óta porladoznak már, s mind kevesebben leszünk, kikben még alakító művésztükrök emléke él.

Szigeti József Feleki Miklóson kívül az egyetlen, a ki még kitart, s a kiből a művészet ereje, tavalyi aggasztó betegsége dacára is, elevenen lüktet s a kinek Menenius Agrippája, pater Knitluszja, Falstaffja, Kentje még ma is tele házat csinál s mint egy ránk maradt tagja a nagy nemzedéknek, élő fogalmat nyújt arról a hatalmas ensemble-ről, melynek tagjai a magyar színművészetet nemcsak megteremtették, hanem oly magaslatra emelték, hogy más nemzetek színművészetének mögötté egyáltalán nem áll, s ha az eredeti magyar műfajok ápolásának több gondot szentelnének a színpadokon s különösen a nemzeti színpadon, melytől a többiek az irányt veszik, — művészi és költői értékre is bátran lenne a fejlettebb nyugati népek színészete mellé állítható.

A HALÁL NAPJA.

Jurjeszkája Katalin hercegnő emlékirataiból.

XL

Plevnáról a császár annak idején testben, lélekben megtörve tért vissza Peterhofba.

Azt izente S. által, hogy néhány napig hagyomány magára, mert nem lenne képes velem egy okos szót váltani, annyira megtörték az út fáradalmait. Szegény, elfelejtette, mit irt leveleiben, midőn még azt az órát is szerencsétlennek nevezte, melyben a sereghez ment.

Schilder-Schuldner tábornoktól, ki a csárt Peterhofba kísérte, megtudtam a szomorú valóságot, melyet eddig minden áron titokban akartak tartani. Magamhoz kérettem Botkint, a császár orvosát, de a furfangos embertől csakis oly dolgokat tudtam meg, melyeket már előbb Schilder-Schuldnerrel hallottam.

Bizonysra vehettem, hogy mindenki parancsra beszél e parancsra hallgat, a valót tehát csakis a csártól magától kellett kivennem, ki azonban egy darab időre még beszélni sem akart velem, valószínűleg ugyanazon emberek befolyása nyomán, kik az igazságot soha semmi szín alatt meg nem mondták, míg csak érdekük mászt nem kívánt.

Egy óra múlva Peterhofba indultam. Mindent úgy találtam, a mint sejtettem.

A csáltal elhittették, hogy idegei teljes nyugalmat kívánnak, ennélfogva kieszközölték a fentemlített izenetet, melynél fogva jelenlétem

egyelőre nem volt kívánatos. Midőn kocsim a kis kert kapuja előtt megállott, a palota első emeletének ablakaiban különféle kíváncsi arczokat vettem észre, melyek nagyon hosszúra nyúltak, mihelyt észrevették, hogy személyem ugyanazonossága kétségbe nem vonható.

A nagy lépcső alján Richter tábornok fogadott és pedig azzal a hirrel, hogy a császár várva várja megérkezésemet.

Daczára annak, hogy e jámbor férfiú halálos ellenségeim egyike volt, meg nem állhattam, hogy kezem ne szorítsak vele. Hiszen akarata ellenére is megnyugtatta szegény szívemet!

— A császár ő felsége kitűnő egészségnek örvend, — folytató Richter, — és valószínűleg ma este Szent-Pétervárra utazott volna, ha...

— Ön valóban nagyon lekötelezve, — vettem közbe, hogy az unalmas hízleges elejét vegyem, ha megmondaná, hol találhatnám a császárt, kinek sokáig nem akarok terhére lenni, mivel úgy vagyok értesítve, és pedig a császár közvetlen izenete nyomán, hogy az út fáradalmait nagyon megtörték.

— Hogyan ő felsége közvetlen izenete? Hiszen ez lehetetlen, saját füleimmel hallottam, mikor ő felsége úgy méltóztatott nyilatkozni, hogy — leszámítva a legszámítandókat, — bocsánatot kérek, de ő felsége tulajdon szavait vagyok bátor ismételni, — soha sem éreztem magát jobban, mint épen most.

E szavak után a faképnél hagytam a képmutatató német urat és a császár lakosztályába siettem.

A viszontlátás örömeben mindent elfelejtettem, nem akartam, hogy e szent napon elégedetlen vagy épen szerencsétlen emberek lássak magam körül, pedig csak egyetlen szavamba került volna, és az aljas fondorkodás létrehozói soha életükben többé nem nevetnek!

A császár rossz színben volt. Meglátszott rajta, hogy valami nagyon bántja; ilyenkor aztán előttem jó kedvet akart mutatni, de vajmi hamar kiesett szerepéből.

Nem a sereg vereségei, sem pedig az egymást lépten-nyomon követő megaláztatások gyötörték nemes lelkét, hanem azon szomorú öntudat, hogy az egész világ ellene van és Oroszország vesztére tör.

— Sokáig azt hittem, — mondá többek közt a császár, — hogy őszinteséget nemcsak Berlinben, de Bécsben és Londonban is teljes elismeréssel fogják fogadni, de míg egyrészt a szerencsétlen háborúra unszoltak, másrésztől azt láttam, hogy még akkor is ellenem áskálódnak, ha a törökök Európából kiverve, az Agiára a keresztet feltűztem volna. Leginkább Vilmos császárnak köszönhetem a többi hatalmasságok ellenséges indulatát, kik most mindent el fognak követni, hogy engem mint a világbeke ellenségét Európa előtt újra megalázhassanak.

A háború lefolyását illetőleg oda nyilatkozott a császár, hogy katonái mindenütt jól tartották magukat, de kevés kivétellel azért nem érhetek célt, mivel a tábornokok egymás ellen áskálódnak, a győzelem felhasználását lehetetlenné tették.

A törökökről azt beszélte az egész világ, hogy a nizam-ok kivételével fegyelmetlen gyáva katonák, kikkel hamar lehet végezni, ha mindjárt eleinte tekintélyes erővel tör reájuk az ember; de a dolog másképpen áll, sőt azt tapasztaltam, hogy legjobb ezredjeimet tönkre tették, mert ezek vakon nekik mentek, a nélkül, hogy visszavonulási vonalról gondoskodva lett volna.

Sok oly részletet is említett fel a császár, melyet annak idején épen ellenkező alakban adtak elő Szent-Pétervártól és a birodalom egyéb városaiban. A béke megkötését illetőleg Goresakov herceg tanácsára már megindultak az alkudozások, de a császár attól tartott — és sejtelmek helyes volt — hogy a szomszéd hatalmasságok súlyos feltételeket fognak elébe szabni, stb.

Az egész hadjárat tartama alatt csak két nagyobb merénylet fordult elő, a mely körülmény oda mutatott, hogy a forradalmi párt nem szüntette be működését. Mindkét esetben a csárt jó eleve értesítették, hogy az illetők el vannak itélve, mert embertelenségeiket tovább tűrni nem lehet. Az egyik áldozat, bár Redenbruch-Kossolsky ezredes, német ember létére túlszigorian bánt a kurlandi telepítvényesekkel és hamis jelentésekkel kieszközölte, hogy egész faluk kivándorlásra kényszerítették. Mire a császár a dolog földérítését elrendelte, Redenbruchot fényes nappal Kievből, hol leányát meglátogatta, az utczán leszurtták.

A másikat, *Kannabich* tábornokot, senki sem sajnálta. Ő volt az, ki mint varsói térparancsnok úri hölgyeket a nagy piacon megkorbácsoltatott, a miért délutánként a templomba járva, gyászruhát vettek magukra. Ezt ő forradalmi tüntetésnek nevezte, és fegyelmi hatalmánál fogva rövid úton meg is fenytette. *Ossolski* kapitány nővérét Varsóban ugyanazon a napon korbácsolták meg Kannabich kovácsjai, midőn a vitéz kapitányt a Sipka-szoros védelmében egy szörre hét török golyó halálosan találta.

Talán jobb volt így meghalni, mint a szomorú hírt túlnélni.

szár, — menjünk, és pedig még ma, de ünnepélyes bevonulást ne tartunk, mert különben a sok igazmondó még eltalálná hitetni az emberrel, hogy tudja Isten, mit nem végeztem.

Nem szegültem ellene a parancsnak, és bizonyos egyének nagy bosszúságára, két óra múlva Gačsinába indultunk.

Útközben a császár rosszul lett, de miután gyengeségeit ismertem, a velem hozott házi szerrel hamar segitettem a bajon. Mindamellét *Richter* a császár tudta nélkül a trónörökös táviratilag értesítette és pedig oly formán, hogy az különvonaton élénbe jött. Apa és fia közt min-

netnek véget vetni akarván, arra figyelmeztetem a császárt, hogy talán czélszerű lenne a trónörökös táviratilag előre megnyugtanni.

A sürgöny elküldetett ugyan, de alig egy fél órára reá, megérkezett a különvonat, melyen a trónörökös egész katonai kíséretével roppant sebességgel az utat megtette.

Midőn a nagyherceg atyját legjobb egészségben találta, a két különféle tartalmú távirat után tudakozódott, melyek látszólag egy kútforrásból származhattak. *Richter* bölcselel elhallgatta tulajdon elhamarkodott táviratát, de a másodikra nézve azt jegyezte meg, hogy az ő felsége parancsa folytán lőn elküldve, holott tulajdon fülével hallotta, midőn indítványomat a császár helyesnek találta.

Jelenlétem bénítólag hatott a társalgásra, mely különben is csak nehezen indult meg, és mindannyian örömmel hallották a parancsot, mely az utazás folytatására nézve kiadott. A trónörökös vonata a peterhofi vonathoz csatolva, egy órai késedelem után már tovább robotgunk.

(Folyt. köv.)

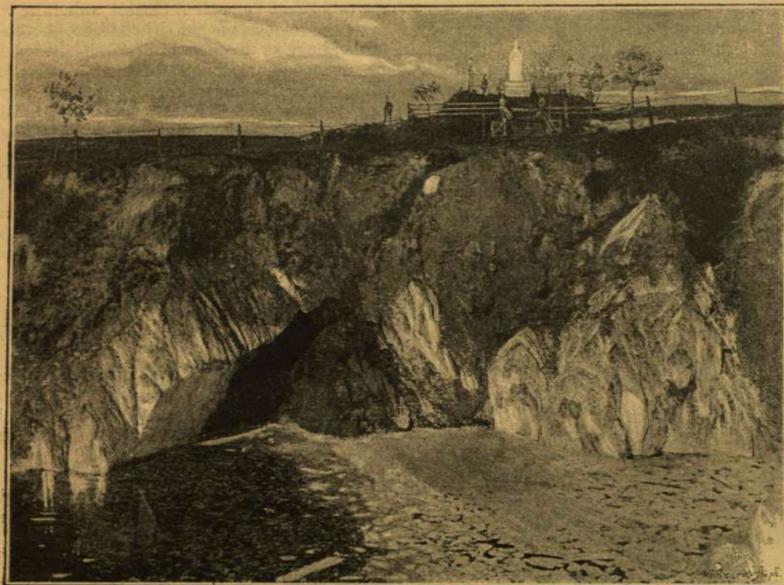
EGYVELEG.

* A villamosság technikai felhasználásában az Egyesült-Államok nagyon előtérben állanak. Egy szaklap állítása szerint itt már 1 1/2 milliárd forintot fektettek be ily vállalatokba, míg pl. Németországban alig 100 millió forintot.

* Három méternél hosszabb haja van egy, a varju indiánok törzséhez tartozó főnöknek. Rendesen felgöngyölve s bőrszíjjal megerősítve hordja több font súlyú fejdíszét, ünnepi alkalmakkor azonban lebecsítja maga körül és a haj hosszú uszályos köpenynek látszik.

* A lazac helyérzkére nézve Anglia déli részében kísérleteket tettek több részgyűrűvel megölt állattal s úgy találták, hogy a legtöbb az ivarzás idején visszatér arra a helyre, a hol született.

* Svájc jubileuma. 1291-ben szövetkezett a három ósrégi svájci kanton — Uri, Schwyz és Unterwalden a Habsburgok ellen s a szövetség eredménye volt Svájc alakulása. A nevezetes esemény 600-ados évfordulóját Brunnenben, a Luzern-tó mellett, ülik meg, hol Svájc függetlenségét kimondták.

A VIZAKNAI NAGY AKNA, MELTBŐL A 49-IKI HONVÉD-TETEMEK NAPPÉNYRE KERÜLTEK, A TETŐN A HONVÉD-EMLÉKOSZLOPPAL.

Mindezekről a császár csak akkor értesült, midőn *Kuhna-Ossolski* asszonya, a gyalázatos erőszak következtében meghalt, *Ossolski* kapitány elesett, és *Kannabich* ezredesnek a nihilista bizottság ítéletét végre is hajtották.

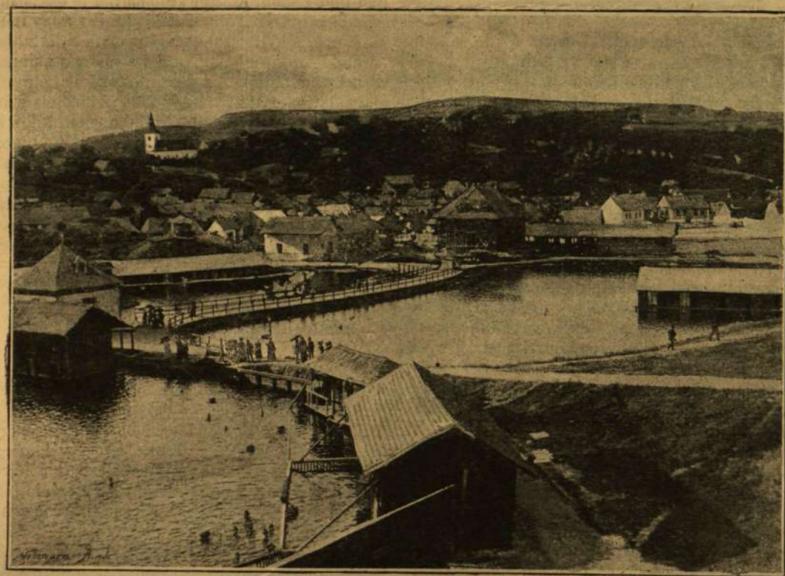
Richter tábornok tán soha sem mondta volna meg az igazságot, ha a császárt e részben a szokott módon nem értesítették volna.

Voronov-Daskov herceg főhadsegéd sehogyan sem akarta eltérni, hogy az angol és francia lapok közleményei a háború lefolyásáról a császár elé jussanak, a miként ezt maga parancsolta, hanem leginkább a hazug, szolgalelkű orosz és lengyel újságokat pártfogolta, melyek még a feketét is fehérnek mondták. «Egy alkalommal — mondá a császár — az angol katonai meghatalmazott, ki velem Szent-Pétervárról a sereghez jött, és bámulusos türelemmel túltette magát a sokféle bajokon, melyek egy ily utazás alatt előfordulnak, arra kért, hogy kíváncsiságból olvassam el a francia újságokat, ezek után a londoniakat, végre pedig a németeket. Mindannyian ugyanegy tárgyról háromféleképpen irnak, úgy hogy végre az ember nem tudja, kinek van igaza.

Azóta a külföldi lapok rendszeren kezembe jutottak, azután most *Dimitrij Gregorovics* (*Voronov-Daskov* herceg) azt mesélgeti, hogy csakis a mi újságaink írják meg az igazat. Nehéz tehát valótlán dolgokat olvasni, a régi szokás mellett maradtam. Tudod, kedvesem, mi-ért bosszantsam a szegény *Dimitrijt*, mikor közvényre a nélkül is éjjel-nappal kinnozza, ezenkívül pedig felesége már régen szedegeti róla a keresztvizet.»

Peterhof soha sem tartozott a császár kedvencei közé, de ha valami nagyon bántotta, leginkább azért vonult oda vissza, mert az unalmas udvaroncok számára szűk volt a hely, s így aránylag kevesen jöhettek utána.

Egy alkalommal azt találtam véletlenül mondani, hogy Peterhofban mostanában azért sem jó lakni, mivel az emberek azt gondolják, hogy a császár nagyon szívére vette a szerencsétlen háborút, holott ilyesmire szó sem lehet. — Igazad van, — veté közbe mosolygva a csá-

A VIZAKNAI SÓS-GYÓGYFÜRDŐ-TELEP A ZÖLD- ÉS VÖRÖS-FÜRDŐ TAVAKKAL.

dig a legszívélyesebb viszony állván fenn, a különvonat megérkezését jelező sürgönyt magam olvastam fel a császár előtt, ki *Richtert* az okozott lármáért gyöngyöden megdorgálta, de egyuttal tudtára adta, hogy az általa régen óhajtott fehér-sas-rend nagykeresztjével feldiszi.

— Látod, *Richter*, — mondá a császár mosolygva, midőn a tábornok a kitüntetésért kezét megcsókolta, — te nem lennél épen rossz ember, csak egy hibád van — és ettől iparkodjál megszabadulni — ez az: hogy leginkább magad felé hajlik a kezed. Mire való volt Szent-Pétervárra azt izenni, hogy senkit sem akarok fogadni? — Az erre multhatatlanul bekövetkező kínos jele-

* A Connaught herceg pár, az angol királyi család tagjainak tradícióhoz híven, kiadja kelet-indiai utazási naplóját, melyhez a hercegnő rajzokat készít.

* A léghajózás feltalálásának indító okán azt beszélnek, hogy *Montgolfier*, ki velinapirgyáros volt, 1772-ben gyára számára egy kávéfőrlőben valamit melegített s a fedél helyett szolgáló papírt, a mint gőzzel megtelt magától felszállott. Tény különben, hogy léggel feltöltött golyók feleresztése már *Montgolfier* előtt jóval közönségesen ismert gyermekjáték volt.

* A második osztályt az angol vasutakon már megszüntették, úgy hogy több vonalon már csak is két osztály van, de az egykori harmadik osztály kényelmesebb lett.

BEÖTHY ZSIGMOND.

A dunántúli helvét hitv. egyházke rület érdekében ünnepeket ül e hó 17-ikén. Ekkor telik le ugyanis ötven éve, hogy közéletünknek egyik érdemes veteránja, *Beöthy Zsigmond*, mint egyházkerületi világi főjegyző az egyházi ügyek szolgálatába lépett s e tisztét azóta felszabadulónként átközelítő buzgósággal töltötte be. E korunkban már ritka példát ünneplik meg a dunántúli református hívek az érdemeik megőszült főjegyző személyében, kinek arezképét ez alkalommal bemutatjuk.

Beöthy Zsigmond, a közéletnek eme régi és egyéb tereken is eléggé ismert munkása, 1819 febr. 17-én Rév-Komáromban született, hol atyja, *Beöthy Gáspár*, a megyei élet egyik tisztelt férfa s több megyék táblabírája, ez időben lakott; édes anyja, *Kovács Katalin*, derék veterán irónk, *Kovács Pál* nővére volt. A művelt lelkű szülők gondos vezetése alatt szülővárosában végezte alsóbb iskoláit. A jogi tudományok hallgatására a pozsonyi jogakadémiára ment, majd a pesti egyetemre, hol jogi tanulmányait kitűnő sikerrel végezte, 1841-ben, alig 22 éves korában, ügyvéddé eskettetett. A megyei élet sorompója már előbb is megnyilván előtte, Komárom megye aljegyzővé választotta, s ezen hivatalt vitte 1845-ig. Az akkori gyakorlat szerint a megyék utasítását látták el a választott köveket. Az 1843/4-iki országgyűlésre küldött követeknek átadott utasítások szerkesztésében már a fiatal megyei aljegyzőnek tolla is működött, s ifj. *Pázmándy Dénes* a megyei ellenzék jeles vezére fölsimervén az ifjú aljegyző szép tehetségeit és tiszta jellemét, buzdította őt a nyilvánosság terén leendő fölépésre; az ifjú szónok a megyei vitaközösben csakhamar élénk szerepet vitt, helyes felfogásával és szép előadásával kitűnve. Jeles tulajdonai csakhamar megszereztek számára a népszerűséget, s 1845-ben szolgabíróvá választották; e hivatalában működött 1848-ig. Ekkor az első magyar miniszterium megalakulása után báró *Eötvös* a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz fogalmazónak nevezte ki, s kevés idő múlva tükárrá lépett elő. A szabadságharc bevégeződése után ő is a magánéletbe vonult vissza s függetlenségét az ügyvédi pályán véln legjobban biztosíthatni, arra kívánt lépni, de az abszolút kormány mint kompromittált egyént az ügyvédi gyakorlatról eltöltötte. Egy év múlva azonban kegyelem útján megnyit előtte az ügyvédi pálya, melyen jeles képzettsége, fáradhatatlan munkássága által kiváló hirre tett szert.

Az 1860-ik októberi diploma, s az ennek folytán bekövetkezett megyei rendezés őt ismét a közélet terére szölitotta. Az 1861-ik évben összehívott országgyűlésre Komárom városa választotta képviselőjének. Az országgyűlés szétoszlása után az országbírói értekezlet munkálatainak elfogadása által utat nyitott a magyar törvénykezés új szervezésének, s *Beöthy* egyike volt azoknak, kik a vidék jelesebb jogtudói közül 1862-ben a pesti királyi e. b. váltótörvény-szekhez hívtattak be, melynek rendes bírájává nevezetett ki, a honnan egy év múlva a királyi táblához tétetett át rendes bírói minőségben. A felsőbb bíróságok újabb rendezése alkalmából 1869-ben az új törvény alapján szervezett kir. tábla rendes bírájává megerősített, s innen 1870-ben a magyar kir. kuria legfőbb ítélőszéki osztálya bírájává mozdított elő. 1883-ban a budapesti kir. ítélőtábla tanácselnökévé nevezetett ki. 1887-ben, szemei gyengülése folytán, nyugalomba helyeztette magát. Ő felsége hasznos tevékenységét, melyet hosszú közpályájában a közügyek körül tanusított, azzal jutalmazta meg, hogy az országgyűlés főrendi házá-
nak tagjává nevezte ki.

Az irodalom terén szintén ismert névvel bír. Korán, mint fiatal jurátus, lépett föl költeményeivel, melyek az akkori szépirodalmi lapokban jelentek meg, s az «*Athenaeum*»-nak is szívesen fogadott munkatársa volt. Szétszórtan megjelent költeményeit 1851-ben adta ki egy kötetben. Irt ezen kívül beszédeket, s tett kísérletet a drámai irodalom terén is. A jogi szakirodalmat 1846-ban gazdagította «*Magyar Közjog*»-ával, mely első magyar nyelven írt kísérlet volt e szakban. «*A magyarországi protestáns egyházra vonatkozó összes országos törvények*» című könyve, — mely 1876-ban jelent meg, — széles körben ismert és elterjedt mű. Megelőzte ezt

1857-ben kiadott, és számos példányban közkezen forgó «*Eváng. házassági törvények gyakorlati magyarázata*» című közhasznú könyve. Ezen kívül írt publicisztai dolgozatokat, vezércikkeket és jogi fejtegetéseket, részint jogi szakfolyóiratokba, részint a «*Pesti Napló*»-ba; s szépirodalmi dolgozataival is találkozhatunk még az újabb idők közlönyeiben is, melyeket összegyűjtve 1880-ban adott ki. Azóta is számos bölcselmi és vallásos irányú költeményét fogadta elismeréssel a Kislady-társaság üléseinek közönsége. Felsőzados irói jubileumát 1884-ben ünnepelte meg úgy a kir. tábla, mint szab. kir. Komárom városa. Ez alkalommal a király az irodalom és a közügyek terén szerzett érdemei elismerésül a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Még ezt megelőzőleg 1871-ben, 24 éves egyházi szolgálatai méltánylásául, a vaskorona-rend lovagkeresztjével tüntettetett ki, mely kitüntetés első volt a magyarországi protestáns egyházban.

A tevékeny férfiúnak munkásságát egyháza is nagy mértékben igénybe vette. Már 1840 június 21-én választotta meg a komáromi református egyház aljegyzőnek, 1846-ban a dunántúli református egyházkerület világi aljegyzője lett, míg végre 1860-ban a kerület bizalma a világi főjegyzőséggel tisztelte meg. Később mint a komáromi reform. egyház főgondnoka, egyházat képviselve, vett részt az egyházmegye és egyházkerület tanácskozásáiban is. A dunántúli egyházkerület jegyzőkönyvei, melyeknek szerkesztésében, mint a kerületnek több évek óta már köztisztviselőnek örvendő világi főjegyzője részt vett, elég tanúságot tesznek buzgalmáról ép úgy, mint ügyes tolláról. Hivatali székhelyén, Budapesten is tevékeny szolgálatokat tett a ref. egyháznak, a mennyiben a Baldácsy-alapítvány kezelő- és igazgató-bizottságának is választott tagja. Tagja egyszersmind a dunamelléki egyházkerület jogügyi bizottságának, s buzgón működő elnöke ma is a gróf *Lónyay Menyhért* indítványára létesített országos ref. egyházi közalap végrehajtó-bizottságának, elnöke és gondozója, továbbá a komáromi nagyterjedelmű egyházmegyének, s tevékenységét egyházi téren tetézte meg azzal is, hogy egyháza alkotmánya és jogai érdekében több gyakorlati hasznos könyvet adott ki.

Az 1881-ben tartott zsinaton, mint a dunántúli egyházkerület világi képviselője jelent meg, s *Tisza Kálmán*nak, a kerület főgondnokának országos elfoglaltságából eredő távollétében, mint a kerület egyházainak legtöbb szavazatával megválasztott képviselő, a kerületi gyűlés határozatából ő hivatott föl a gondnoki szék elfoglalására. Mint az egyházi bíraskodási bizottság el-

nöke, a bizottsági ülésekben nagy munkásságot fejtett ki, s a zsinat egész munkásságában kitűnő része volt.

Sokoldalú s minden téren hasznos tevékenysége megerdemeli a kitüntetés, melyben most az egyházkerület részesíti, s mi is őszintén csatlakozunk azok óhajlásához, a kik a magas koradaczára is ernyedetlen, buzgó egyházkerületi főjegyzőnek tiszta szívből kívánják, hogy munkássága még számos évekre terjedjen hazája és egyháza javára.

HONVÉDTETEMEK A VIZAKNAI NAGY-ÁKNÁBAN.

Vizakna rendezett tanácsú város, melynek neve oly sok emlegetés tárgya lett, hogy sós-vízzel telt egyik aknája az 1849-ben elesett honvédek belhányt tetemei közül néhányat, 40 év után kivetett, — Erdély déli részén fekszik, az erdélyi történet és alkotmány szerint úgynevezett «magyarok földén», közvetlen a vasut mellett, Alsó-Fehér megyében, Nagy-Szebentől északnyugatra, 11 kilométernyi távolságra, csekély emeléssel kelet-nyugati irányban, a «*Vissza*» patak két partján, 425 méter tengerszín feletti magasságban.

Maga a város, mely közel 4000 lelket számlál, egy hármastéknél alakú, halmok és dombokkal határolt, de könnyen megközelíthető hosszukás völgyben terül el.

Nyugati irányban bokros cserjék és erdők határolják; éjszaki része kopár hegyekkel és halmokkal van övezve, míg a város közvetlen közelében, annak keleti és déli részében hasonlóan kopár halmokkal és kisebb hegyekkel körülvett medence alakú hosszukás terület zárja be.

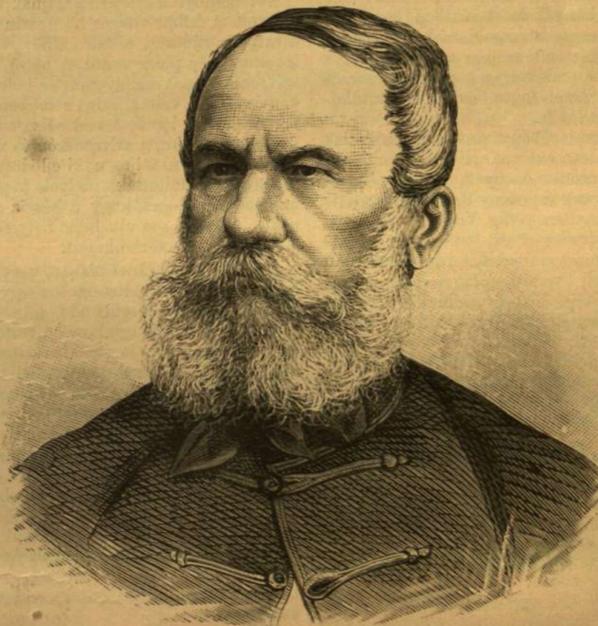
A város lakói egy harmadában magyarok, kétharmad részben oláhok, s többnyire földműveléssel foglalkoznak.

A város keleti és déli részének medenczéjében üledett le a harmad geológiai korszakban a tenger vízből ama nagy kiterjedésű és hatalmas sötömsz, mely a régenmult idők óta kezdve a mai napig az itteni sóbányászatnak anyagul szolgál.

A sotelepülési medenczének hossza: 2100 méter szélessége 1500 méter, és ezen a területen sok régi bányának nyoma ma is látható, melyek közül névleg ismeretesek:

1. *Megyeri-bánya*, a fejedelmek idejéből; nevével valószínűleg *Megyertől*, a magyar nemzetség egyik fejtől vette.

2. *Thököly-akna*, nevével *Thököly Imrétől* vette,

BEÖTHY ZSIGMOND.

kinek atya 1667-ben Vizaknán járt. Jelenleg hirtelen és jeles gyógyhatású sósfürdő-té.

3. *Kis-akna*, 1731-ik évben említették, hogy művelés alatt volt.

4. *Nagy-akna*, (Echó, vagy sülyedtánya) a Kis-akna mellett, attól éjszakra, csekély 30 méternyi távolságra. Első megnyitásának ideje teljesen ismeretlen. 1757-ben nagyban műveltetett, jár- és szállító-aknával bírt s a járáknába a bánya munkások létrákon mentek le. Ezen aknával, a nagyobb mennyiségben előtört talajvízek miatt 1817-ik évben felhagytak, és művelését 1821-ben teljesen megszüntették, s a körülötte állott üzemi és kezelési épületeket lebontották, a szállító- és a járákna nyílásait pedig bedeszták. Az akna mélysége, midőn felhagytak vele, 160 méter volt, talpművelési legnagyobb szélessége 76 méter; művelési alakja hasonló volt a csonka kúp-alakhoz. Az aknában a víz magassága a külfelülettől számítva 1858-ik évben 128 méter, 1868-ban 97 méter, 1880-ban 69 méter, míg végre 1890 év július hó 3-án a vízfelület a föld szintjétől 10 méter magasságra nyomult elő. Tehát a víz lassanként mind emelkedett az akna ürben, s lefolyása nem lévén, szinte előre látható volt, hogy egyszer megtelek. Időközben ezen akna a gárdozat, föld- és sötötnekné beszakadásai által a képen is látható alakját vette fel.

Ezen akna körüli területen folyt le 1849 február 4-én a híres ütközet Bem tábornok és az osztrákok között. Ezen szomoruan emlékeztető csatában elesett honvédek tetemeiből a legtöbbet ebbe az aknába dobálták be. A kegyelet a Nagy-akna közelében, mint képünk is mutatja, csinos márvány s emléket emelt, melynek elülső részén e sorok olvashatók:

„Emeltett a haza alkotmánya és szabadsága védelmében, a vizaknai csatában, 1849. év február hó 4-én Bem József tábornok által elesett 349 honvéd emlékéül, kik közül mintegy 300-an a zaband levő sóakna üregébe hányattak be. Emelték a hcn egyes leli fiait és leányait 1880.»

E Nagy-aknát, lassu, de folytonos sülyedéseinek fogva: «sülyedt-bánya»-nak; míg többszörösen visszaverődő visszahangjánál fogva: Echó-aknának is nevezik. A többi aknák és pedig:

5. Közép akna, 1779-ben,
6. Ferenc-akna, 1765-ben említették.
7. János-akna, 1772-ben veszi kezdetét.
8. József-akna, 1777-ben még művelés alatt állott.

9. *Ignác-bánya*, 1780 november hó 18-án nyitattott meg. Itt vannak még a

10. *Római aknák* maradványai, a hol most a város közelében a magyar államkincstár tulajdonát képező kintő gyógyhatású és eléggé csinosan berendezett fürdő-telep van, mely külsőleg és belsőleg használható gyógyvizeivel, szép jövőnek néz elébe.

Mind ezek a bányák most részben beomlott, részint vízzel megtelt üregek, melyek közül a sótermelés számára ma csupán az Ignác-bánya van nyitva és berendezve, és a mely szerencsés települési fekvésénél fogva semminemű talajvízekkel nem bajlódik.

Hogy a vizaknai sóbányászati már a rómaiak által is műveltetett, azt sok világos nyomok és leletek, mint urnák, edények, római pénzek, teglák, iratos kövek és edény darabok bizonyítják. Több okmányban pedig Vizakna régi neve «Terra salis Fodinae» «Salis fodinum» és «Oppidum salis fodinum» név alatt fordul elő.

E sóbányászatra vonatkozólag a magyar korszakból is igen régi adatok találhatók fel. Így az 1330-iki évben Róbert Károly király a nagy-szebeni prépostot a sóbánya birtokosává tette, s adomány levélben ember emlékezetet felül múltó óta gyakorlott birtoklás jogezimén erősítette meg az eredeti adomány levelét. A sóbányászatra felügyeletet a helyi királybíró gyakorolta, kinek neve 1557-dik év előtt «Comes salis camerae» volt. Az 1671-ik évben említés tétetik, hogy a sóbányák hasznosbérbe adattak Páter Jánosnak (Martinuzzi). Különben a sóbánya a legrégebbi időktől fogva kincstári birtok volt, kincstári kezelés alatt állott, és az alatt van most is. A kamara-háznak hajdan «Jus gladii-ja» is volt.

Vizakna város és annak fontebb vázolt bánya-területe 1890 július 3-ik napján páratlanul mondható esemény színhelyévé vált.

A nevezett napon délután 2 óra előtt hirtelen kis szellő által segítve, nagy tömör és fekete színű vérszfélek tornyosultak a város alján az égből kelet-nyugati részére. A légsúlymérő rohamos sülyedése és nyugtalan helyzete azonnal gyanítottatta, hogy rendkívüli idő van készülöben, a mi csakhamar be is következett, mert félhárom órától félöt óráig villámlás és dörgés között oly nehéz és sűrű eső szakadt, hogy ehez hasonló Vizakna fennállása óta talán sohasem fordult elő, pusztítva és nagy kárt téve köz- és magán-üzeteinkben rövid két óra lefolyása alatt. A bányaterületen, az azon átfolyó sóspatak medrének és másnemű kisebb üregeknek lassu beomlásával vette kezdetét a minden oldalról előtört hatalmas vízár rombolása, mi annál könnyebb munka volt, mert a települt sötötneks közel lévén a külső felülethez, s az edes víz óvcs hosszú során át a tömzsbe berágva magát, azt helyenként már megelőzőleg kilugozta és különböző mélységeken földalatti utakat vajt benne. E földalatti különféle irányú és méretű csatornák a Kis- és illetve a Nagy-akna üregével állottak összeköttetésben, mert csak ennek fölterése mellett vált lehetségessé, hogy a lezuhogott tömredék viz a nagy- és kisaknát és más műüregeket is egyenlő vízszintes állásra tölthette meg.

A vízár előbb a befedett Kis-aknába nyomult be óriási robaj és zugás között, mintegy 25 méternyi magasságra felökve a piszkos vízhabot, mire nyomban nagy sirtérgés között a nagy akna kezdett vízzel megtelni.

Csodálatos és bámulatra méltó ritka látvány tárult most a néző szeméi elé. A Nagy-akna vízfelületén emberi holttestek különféle állásban, állati hullák és töménytelen fadarabok uszáltak, és ezek sűrű tömege majdnem egészen befőtte a víz felületét.

Borzalmas büverelő bíró látvány volt ez, mely a szemlélőt egészen lekötötte, s álomszerű kétkedésben tartotta, úgy hogy hitelt már a saját szeméinek sem akart adni. A csakhamar kihuzott emberi tetemek a szabadságharcz elvérzett hőseinek ismertettek fel, melyek 41 évi és 6 hónapi mély sirjokból ime most fölszállnak.

Ezeknek a holttesteknek fölszínre kerülése úgy képzelhető, hogy a nagy és hirtelen előnyomult vízár a nagy-akna víztömögét oly mozgásba hozta, hogy némely testekről az őket gyengén fűdő só avagy földtömeg lemosatott és így módon fölszabadítva a víz felszínére jöhettek.

A honvéd tetemek a 26%-os sósvízben általában kitünően konzervált állapotban valának; a testeken tisztán voltak láthatók a kard- és lö-sebek, a miből mint azt az eszközölt boncolás is minden kétséget kizárólag megállapította, teljes bizonyossággal volt követhető, hogy ezen hullák az 1849 február 4-én a vizaknai ütközetben elesett és a Nagy-aknába behányt honvédek porhüvelyei.

Valamennyi holttestem a hajnak teljesen híjával volt. A felbőr világos hamuszínű, az újak és a talpbőr ránczos, a zsír, albőr-szővedék és az izombús szép piros színű. A belső részek tüdő, szív, máj, lép, vese, gyomor és belek, valamivel keményebbek voltak, mint rendszeren a friss hulláknál szokott lenni. A test belső részein, a has-ürben, a májban, a szivacsokón és máshelyütt is 5 gramm súlyú teljesen kifejldött, szép tiszta sójegecek találtak, melyek képződése csak úgy volt lehetségessé, hogy a sósvíz a bethrón át a testbe hatolt, s ott alkalmas helyen a só kikkristályosodása megtörténhetett.

A Nagy-aknából elsősziben, vagyis 1890 július 3-án öt honvédtetem és egy ismert öngyilkos holtteste került elő, míg július 24-én ismét felszínre jött egy honvéd teste, a mely oly jól volt megtartva, hogy lefénképezésre is alkalmasnak találtatván, Auerlich V. nagyszabon jöhrü fénképezés által a koporsóban fekvés, s a boncaszalon fel is vétetett.

E képeken, melyek orvosi szaklapban érdekes közleményt képeznének, a honvéd holtteste mel-lől leöbével mindkét helyzetében jól látható, s főleg a mint Dr. König A. nagyszabon törvény-széki és vizaknai jeles fürdőorvos a boncolást kezdő első metszést teszi, és a mint a mellkas és hasürt felnyitja igen jól sikerült felvételek. Kétségtelen, hogy ezen boncolások, az orvosi tudományra nézve felette érdekes adatokat fognak szolgáltatni.

Kihuzatott a Nagy-aknából még 208 darab különféle állati hulla, melyek oda rendszeren mint valami közös sirboltba behányattak és töménytelen akna gárdozati faanyag.

Képünkön a nagyakna vízzel telült állapotban látható akkor, a midőn a víz felülete megtisztított; a mi a vízen uszva még kivehető, az kevés faanyag.

Természetesen, a mint az esemény híre a közelfekvő Nagy-Szeben városában és a környéken elterjedt, egész népvándorlás keletkezett a honvédtestek megtekintésére, sőt később a saját által figyelmessé tette számos külföldi ember is megfordult, szemügyre venni a rendkívüli esemény színhelyét.

Az újra napvilágra került honvéd tetemek, a honvéd emlékoszlop mögött ástott új közös sirban, egyszerű, de megalto diszszal temetettek el, s mondhatom, hogy ezen kegyeletes ténykedésben vallás- és nemzeti különbség nélkül végtelen sokan vettek részt Vizaknának ez örökre emlékeztető és szomorú ünnepén.

Nyugodjanak ez ismeretlen hősök békében. A hazafiai kegyelet tekintens megilletődéssel az esemény színhelye felé és áldozzon a honszeretet érzetével a multak emlékének.

KREMINTZRY ARMAND.

ISCHL ÉS LICHTENEGG.

Az a kis havasi város, hol uralkodónk legifjabb leánya közelebb esküdött hűségét vőlegényének s melynek leírását az ünnepek elbeszélése alkal-mával adtuk, még a jelen század elején is ismeretlen hely volt, s csak kevesen bírtak róla tudomással. Pedig Ischl története a messze kődös multba nyulik vissza, s habár ez a mult soha sem volt oly fényes, mint a jelen, egyes részletei-elég érdekesek arra, hogy róluk megemlékez-zünk.

Már a rómaiaknak volt itt telepük, s a IX-ik században, tehát a magyarok bejöve-tele táján, emlitenek egy «St-Nicola» nevű néhány kunyhóból álló halászfaluat a Truna (Traun) és Ischl összefolyásánál, mely falu 890. évben, tehát ezer évvel ezelőtt, nyerte vissza állítólagos római eredetű «Ischala» nevét. Ezután Ischl neve már gyakrabban előfordul, mint a stájer Ottokárok uralma alatt álló kamarajöszág, hol, miként a szomszédhelyeken is, a lakosok főképp sótermeléssel foglalkoztak. A XII. század végén a sótermelés e helyen már jelentékeny-ny vált. Valóságos mezővárossá azonban csak 1456-ban lett, midőn III. Frigyes császár privilegiumot adott számára.

Nevezetes esemény volt Ischl történetében a sóbányák megnyitása 1563-ban, mely a városnak újabb jólétet szerzett. A város emelkedése azon-ban még későbbi időkre esik. Krónikáiról fel-jegyzik, hogy I. Lipót és III. Károly többször időztek e szép vidéken, s Mária Terézia az 1777-iki nagy tűzvész után nagyobb ösz-szeget adományozott az ischlieknek, de azért a város nem gyarapodott jelentékenyen, sőt a francia hadjárat alkalmával sokat szen-vedett s a sóbányákban is meg kellett a mun-kát egy időre szüntetni. A város virágzása kor-szaka 1823-ban kezdődött meg, midőn Dr. Wolf és Wirer orvosok, itt e kitünő éghajlat helyen, az első sófürdőt állították fel. A fürdő csakha-mar híressé lett s 1827-ben Ferencz Károly és Zsófia főhercegnők, királyunk szülei is meglátogatták azt s megkedvelvén a helyet, csakha-mar állandó nyaralójukká választották.

Ebben az időben mintegy 350 vendég szá-mára volt hely egész Ischl városában, a legszebb szoba ára csak 30 kr. volt, de voltak 12—15 krajczárosok. Ugyanezen időben kezdték meg épí-teni a színházat s pár évvel később az ivócsar-nokot s a sétateréket. Midőn a fürdő tulajdon-kepmi megalapítója s első igazgatója Dr. Wirer 1844-ben elhunyt, Ischl már európai hírű fürdő volt s a Traun taván gőzhajó közlekedett. 1873-ban nagy gyógytermet építettek s 1877-ben már vasut kötötte össze a külvilággal. Jelenleg a fürdővendégek száma — a Salzkammergutba nagy számmal járó turistákon kívül — évről-évre 4—5000 között váltakozik s a jelentéktelen kis községből mintegy 10.000 lakosság nagy városias színezetű hely lett. A fürdő hírnevét természetesen nagyban emelte az a körülmény, hogy királyunk szüleinek példáját követve szá-mos fejedelem kereste fel ezt a kies fekvésű helyet, a német császár, a bajor, szász, portugál, görög királyok, Don Pedro volt braziliai császár s más fejedelmek időztek itt egyes nyarakon.

Ischl fénykorának valóságos központja volt

1853 augusztus 19-ike, midőn itt e helyen megtörtént I. Ferencz József eljegyzése Erzsébet királynővel s azzal egyidejűleg a Jainzen alján fekvő Mastalier-villa megvásárlása saját használatukra. Itt az azóta jelentékenyen kibővített s gyönyörű parkokkal körülvett «császárvilla»-ban előszeretettel tartózkodott az uralkodó-pár s e kellemes emlékek okozták azt is, hogy Mária Valéria főhercegnő lakodalma itt esend-ben családi körben ünnepeltett meg.

Az új pár különben tudvalevő-leg nem Ischlben, hanem a szintén közelfekvő Lichtenegg várkastélyban fog állandóan tartózkodni, melyről már előbb megemlékez-tünk s most képét is bemutatathatjuk.

A SZÍNÉSZETI KIÁLLÍTÁS.

Csodás történet az, melyet a most megnyitott színészeti kiállítás szaggatott vonásokban elébünk tár-ni igyekezik. A mult század utolsó tizedében magyar színművészet ke-ltezik, a nélkül, hogy magyar színirodalom, hagyján — a nélkül, hogy magyar irodalmi nyelv lett volna. A cseesemő megszületik, s minthogy lelkesedésben fogantott, oly életképesége van, hogy idegen emő mostoha tején is fel-növelkedik. Lefordítottak néhány német szindarabot a legbanálisabb közül s azzal megvetik a magyar színművészet alapját. Saját hazájukban a német műzának már fejlett kultusza, dédelgetett othona és hódító va-rázsa van, mely minden talpalattnyi térfoglalás-t kimondhatatlanul nehezé teszi. Az újszülött megküzd vele.

A görög hitrege azt tartja a Titánokról, hogy már születésükkor óriások. Nos, a mi színmű-vészetünk első úttörői is azok voltak, vagy leg-alább is Dávidok, kik fegyvertelenül, pusztán a lelkesedés parittyaköveivel indulnak a harcza, hogy az akadályok Goliáthjait legyözve, eszmé-jüket diadalra juttassák.

Színészetünk úttörő korszakának apró fegy-vertényeit tüzetesen még mindig nem ösmérjük. Ez időkből művelődésünk hódító csatáit csak színlapok jelölik, melyeket mohó tudvágygal olvasgatunk a színészeti kiállításon. Korszertint sorozatban lelik el a hosszú folyosók falait, a legrégebb 1795-ből való. De a színlapok igen be-zédesek, feltárják előttünk, hogy a magyar nyelvnek mily visszás küzdései voltak az idegen bélyűkkel. Csupa idegen szavakkal vannak sta-turálva: «Abnonnoment suspendu», «Lózsé», «Galéria» stb. kifejezések csakúgy hemzsegnek rajtuk. A furcsa és rég elfeledett darabozéim legtöbbjéből azt sem tudjuk, mely nyelvből lettek fordítva. Csak sejtethetjük, hogy a németből, hisz maga Shakspeare is darabos prózában né-metből való fordításban jelent meg először szin-padunkon. De legérdekesebb olvasmányt e szin-lapok akkor nyújtanak, midőn egy eredeti ma-gyar szindarabnak a szinpadon való megjelené-sét hirdetik.

A lelkes direktor urak «felhívásaik»-ban korszakalkotó eseménynek aposztrofálják azt. Az első magyar opera «Béla futása» szin-lapján a borsodmegyei színjátszó társaság ér-deemes igazgatója egész kis vezércikket ír, s a debreczeni színlapokról megduhatjuk a többi-köz azt is, hogy ott e század közepén a tüzbiz-tonsági intézkedések igen gyarló lábón állhattak, mert a városi kapitányság a színlapok útján kénytelen a közönséget eltiltani a theatrumban való pipázástól.

Az ötvenes évek színlapjain a hazafiság esil-lagait látjuk kigyúlni, a magyar történelmi dráma tömör hadsorokban jelenik meg, hogy az elfojtott hazaférgést a multak dicsőségével apó-lják. Sorban megjelenik előttünk Szent István, II. Endre, Vak Béla, Hunyadi, V. László, Zri-nyi a szigetvári, Zrínyi a költő, II. Rákóczy, Dobó István, stb. És e hősök minden szava nem-csak a multak fényét tündökölteni, de egyúttal a cenzura elől bujkáló vezércikk, programmbeszéd. Ez volt a magyar színművészet első fény-kora. A baloldali első nagy teremben együtt ta-

A LICHTENEGGI KASTÉLY.

lálhatjuk az úttörők és hősök személyesítőinek alakjait toll- és szénrajzokban. Ott van Láng Boldizsár Fánegy, Egressy, Tóth József, Megyery, Szentpétery, Bartha, Komáromy Samu, Szerdahelyi, stb. arcképe. Nem ihlet művészi kéz öröközte meg őket, de ez nem mérsékli lelkesedésünket, midőn e halhatatlan histriok képesar-nokába jutunk.

Egy igénytelen fakerebbe szorított képsorozat szintén méltó tárgya lehet érdeklődésünknek, a jobboldali folyosón. Az állandó magyar színházak rajzait értjük, mely kulturhistóriánk egyik részének legérdekesebb haladását tünteti fel. Itt megduhatjuk, hogy a színművészet műzsjának hazánkban már huszonöt állandó othona van. Mint a lefolyt század vívmányainak jelképes határozó követ megtaláljuk a kiállításon a ma-gyar színirodalom azon termékeit is, melyek nyomtatásban megjelentek. Érdekes látványt nyújt e polcz tömött és díszes könyvsorozatával. Mily ellentét a század kezdete és vége hözt. Amott egy kölcsönkért koldusköpeny, itt egy fényességtől ragyogó palást, melynek művészi himzészét Katona József, Gaál, Fáy András, a Kisfaludyak, Vörösmarty, Jókai, Szigligeti, Tóth Ede, Csiky Gergely és mások végezték.

Hogy ezek nyomán mily fény áradt szét a magyar színművészet újabb korszakára, azt ér-dekesen tükrözti vissza a Jókai-pár, Szigligeti, a Feleki-pár, Prielle Kornélia, Szigeti József, Blaha Lujza, Hollósy Kornélia, Szathmáryné, Helvey Laura stb. külön csoportosított kiál-lítás.

A lelkesedés szárnyalását mozaikszerűen szem-lélhetjük itt. Babékoszorúk ezüst és aranyba verve, szalagerdő, drága ékszerék, mesteri fest-mények, művészi szobrok, lelkeségben csa-pongó költemények képezik azon tribútumot, melylyel a magyar géniusz a magyar színmű-vészetnek áldozott.

A szellemi haladás mellett a szinpadi technika haladását is áttekinthetjük a kiállításon. A be-nyiló folyosótól jobbra és balra egy-egy szinpad van felállítva. A jobboldali a drámáé, a bal-oldali a népszínműé. A drámai szinpadon felállított nemzeti hősök alakjainak ruházata egy kis jellemzani gyűjtemény, az operaház raktárából került oda; míg a népszínmű-szinpad a népszínmű kedvelt alakjain a magyar népviseletet tünteti elő szinpadiasan eszményítve, de eredeti vonó motívumaival.

A díszletfésztés haladását Sparrnraft és Hirsch operai és nemzeti színházi festők mutatják be szép kivételű mintákban. Ebhez hasonló a pá-risi kiállításon is volt, s minden elfogultság nél-

kül elmondhatjuk, hogy a miénk méltóan hely állhat mellette.

A kaszirozás művészetét Rumbold operai és nemzeti színházi kaszirozó állítja elébünk és ké-regpapír-gyártmányai oly találon imitálják a szőlőt, dinnyét, étket, hogy szinte ennyivalók. A falakon szerteszt ezernél több fénykép szines alakokat mutat be a magyar színészet köréből. Egyes csoportokban látható néhány nagyobb vidéki színtársulat együttesen, míg két arcképesoport a színész iskola növendékeit tünteti föl tanáraikkal együtt.

Az országos történelmi arcképesarmok szintén oda adta a kiállításon összes színészetre vonatkozó festményeit és egyéb képeit, melyek így együtt vonzóbb képet nyújtanak.

Szóval a színészeti kiállításon, mely Feleki és Bényey rendezése mellett jött létre, sok érde-kes látvány akad, mely érdekeségekéből keveset vesztene akkor is, ha nem tükröztené vissza művelődéstörténetünknek egy jelentékeny ágát.

A KÖLCSEY-ÜNNEP.

Nagy lelkesedéssel ülte meg augusztus 8-án Szatmármegye Kölcsey születésének századik évfordulóját. Meghívták rá az ország törvényha-tóságait, előkelő irodalmi testületeit s a maig is virágzó Kölcsey-család tagjait.

Az ünnepké két fő színhely Nagy-Károly és Szatmár városa volt, a két város, mely most épen a megyei székhely miatt áll harcban. A kegye-let azonban elesillapította a pártokat. A szatmá-riak külön vonaton mentek Nagy-Károlyba az ünnepélyre, innen pedig a királyiok Szatmárba. Nagy-Károly, a megye székhelye volt tanuja Kölcsey lángoló szónoklatainak. Az ünnepélynek tehát, melyet a megye rendezett, a megvázá-ból kellett kiindulnia. Szatmáron pedig emlék-szobra áll Kölcseynek, melynek megkoszorúzása az ünnep egyik legkiemelkedőbb része volt. A kis Cseke községnek is kijutott a kegyeletes megem-

lékezésből. Ott nyugszanak a nagy ember porai. Szilágymegye *Szö-Demeter* községe sem maradt el. Száz év előtt itt látta meg a napvilágot Kőlcsey.

A nagy-károlyi ünnepély.

Szatmármegye székházának nagy termét, melyet Kőlcsey arcképe már régen ékesít, e hó 8-án délelőtt fényes és nagy közönség lepte el. A szomszédos megyékből, s még távolabbi helyekről is érkeztek vendégek. Szatmárról mintegy százán külön vonaton jöttek.

Az első széksorokban ültek Gyulai Pál az akadémia, Léway József a Kisfaludy-társaság részéről, Barabás Béla és Varjassy Árpád Aradmegye s az aradi Kőlcsey-egylet képviselőiben, Ferdéni Árvásné elnök és Hranitzky Károly Bihar megye, Dombay Károly és Hiry Ferenc törvényszéki bíró Szilágymegye, Péntek polgármester és Mártonffy Dezső a Wesselényi-egylet, Székely József főlevéltárnok Pestmegye, Lichtenstein József és Molnár Bertalan Borsodmegye, Kun Gyula tanácsnok Budapest fővárosa, Borsdely Lajos és Boska Debreczen városa, Vértési Árnold és Géresi Kálmán a Csokonay-kör, Kovács Ede, Tabajdy Lajos, Szarmaság Géza, Hatvani Péter és Jaskovics Ferenc a satmári Széchenyi-társulat, Böszörményi Károly polgármester és Farkas Antal Szatmár-Németi képviselőiben, báró Perényi Péter, Luby Géza, Domahidy és Isáák orsz. képviselők és mások.

Domahidy Ferenc főispán nyitotta meg az ünnepélyt. Emelkedett szavakkal üdvözölte az egybegyűlteket. Boldog, egymond, hogy elnökölhet ezen az ünnepélyen, mely a nagy hazafi emlékének a szentelvé; annál boldogabb, mert személyesen ismerte Kőlcseyt s már fiatal korában lelkesedett azokért az eszmékért, melyeknek hazánkban Kőlcsey volt az úttörője. Az egész megye büszke, hogy ily férfit mondhat magáénak, ki önzetlen hazaszeretettel mutatta meg az utat, melyen később az egész nemzet haladt. A főispán hatóságos szavakkal esetenként Kőlcsey működésének jelentőségét s megemlékezett a népszavazás körül szerzett érdemeiről. Mennyire megelőzte korát, midőn szemben az osztályérdekkel, a demokrácia zászlaját lobogtatta. A vallások egyenjóságát hirdette és a közös teherviselés eszméjét pendítette meg. Nem érthette ugyan meg eszméi gyümölcsét, de az eszmék győztek, büszke öröm lell, hogy eltöltse minden magyar szívét.

A meleg hangu, beszédet élénk tetszéssel fogadták. A taps és éljenzés elhangzása után Zanathy Ferenc főjegyző méltatta Kőlcsey bölcsességét, megvilágítva eszméit, mely mindenkor diadalmas-kodni fog. Szavait természetnyilatkozatok követték.

Nagy László alispán gondallal kidolgozott beszédében, a hallgatóság nagy figyelmét közt Kőlcseynek különösen politikai pályájáról, és a megyében kifejtett működéséről emlékezett meg. A mai anyagias kor, egymond, csodálattal tekint a mult é fenkelt szellemre, kiblen megtestesült az önzetlenség. Szégyennel kell megvallanunk, hogy Kőlcseyt többet kellett volna tennünk, mint amennyit tettünk. Művei nem élnek oly élénken és tisztán emlékeztetünkben, mint a hogy megérdemelnék; eszméi, melyek ellen annak idején oly heves küzdelem folyt, ma már természetesen találjuk. Az alispán képt nyújtja Kőlcsey küzdelmeinek az egyéni szabadság s a magyar nyelv érdekében, s beszéde végén a hallgatóság valóságos tapsvihara közt Szatmármegye nevében megkoszorúzza Kőlcseyt.

Ezután Böszörményi Károly polgármester róta le Szatmár-Németi városa nevében a kegyelet adóját s hasonlóképp megkoszorúzza a képet.

Domahidy Ferenc főispán felolvasta még gróf Szapáry Gyula miniszterelnök táviratát, melyben megköszöni a meghívást, de tudatja, hogy jelen nem lehet. Végül a főispán köszönetet mondott a törvényhatóságok és a testületek képviselőinek megjelenésükért s az ünnepi gyűlést bezárták nyilvánítá.

A közönség erre széteszött. Délben Nagy László alispánál gyűltek össze a vidéki küldöttek, egy órák azonban már az indóháznál voltak, honnan külön vonattal Szatmár-Németibe utaztak.

Szatmár városában.

Szatmár városában a házak nagy részét fellobogózták. Különös dísz öltött a nagy tér, melyen Kőlcsey szobra áll. A szobor elé sátoztak, s körökörül pedig deszkapadokat a közönség számára.

Az indóház körül délután 2 órák már nagy eleveleg uralkodott. A zúzókat díszben vonultak ki.

A küldöttségeket N.-Károlyból hozó vonatot harásny éljenzéssel köszöntötték. Kiss Gedeon főkapitány pedig üdvözlő beszédet mondott. A városban is mindenfelé éljenztek a dobogó csokait.

Nagy néptömeget nyűgözött a szobor előtt. Jóval később vonult oda a városvezetés s a megyei és városi notabilitások a vendégekkel. A nagy-károlyi ünnepen résztvevő urakon kívül ott voltak a sátor-

ban a Kőlcsey-család tagjai: Kőlcsey Antal, Kőlcsey Ákos földbírtokosok, Kőlcsey Sándor törvényszéki bíró és Kőlcsey Ferenc orvos, továbbá Mészlányi püspök a káptalan tagjaival, Novák nagypüspök, György Endre és Boros Bálint orsz. képviselők.

Körülbelül három óra volt, mikor a satmári dal-kör megnyitotta az ünnepet Kőlcsey Hymuszával. Ennek után *Jandrisics* János apátplébános, Szatmármegye egyik lejes egyházi szónoka, szépen előadott beszéddel magasztalta Kőlcseyt, mint embert, költőt és politikust.

Gyulai Pál a tud. akadémia és Kisfaludy-társaság nevében emelt szót. Szép beszédéből adjuk a következőket:

Kőlcseyben már mint gyermekben fölébredt az írói hajlam s költő volt, mielőtt verseket írt volna. Kora ársvasága, himlőjárnyában balszemének elvesztése megszeretették vele a magányt, mely elmékedéshez és almodozáshoz szoktatta. A tizenhét éves tanuló Kazinczy kez levelezni s midőn végezze iskoláit, Pestre megy jurátusnak, megbarátkozik ott Kazinczy triászával, nem annyira jogi, mint irodalmi tanulmányoknál és ezt folytatja falusi otthonában is, hová egy év múlva visszatér. Semmi sem vonzotta, ami az akkori nemes ifjak kedvtelése, vagy becsúgya volt, de mély hatást tett reá Kazinczy és társainak törekvése. Leginkább az irodalomban és irodársaiban lelte örömet. «Ifjuságunk romlott seregében nem találhattam barátokat egyebütt, mint literátoraink közt» — írja 1813-ban Döbrenteinnek, s bár nem sok remény van irodalmunk jövőjében, legszíntabban társai közt s egy másik levelében így kiált föl: «Nem vigasztalhatjuk-e, nem hevithetjük-e a köztünk hanyatlót azzal, a mit Apolon a trójai hőskönek mondott: nem tudnátok-e oly férfiak lenni, hogy a sors ellenére győzedelmet vegyetek el? E jelmondat híven kísérte végig egész irodalmi és politikai pályáján. Kazinczy volt első mestere és Szemere Pál legjobb barátja. Nyelv-újító, s a német görög klasszicizmus híve volt, mint ezek, de mégis sokban különbözött tőlük. Homér és Goethe voltak kedvesebbek költői, de az ő derült egök, nem volt az ő ége. Borongó érzések, egy önmagába süllyedt lélek küzdelme, jókor támadt, s hamar eltűnt remények, lángoló, de tárgyat nem lelt indulatok voltak költészetének forrásai. A szerelem nem ragadta el a szenvedélyig, de mint családias és ábrándi folyóvást meg-megzendült dalában. Magánya sokáig elzárta az élet küzdelme benyomásaitól, de az eszmék és eszmények annál tisztultabban és nemesebben érlelődtek elmékedő lelkeben és érzékony szívében. Kortársai közt felülmulta őt Berzsenyi erő, Csokonai genialis szokások, Kisfaludy Sándor hűv, Kazinczy csin és kellem tekintetében, de a szemlélődés és vérsé mélységére nézve senki sem versenyezhetett vele.

Költményei között különösen kívának hazafias ódái. A hazafiság érzése szenvedély volt benne s egészen betöltötte lelkét ifjúságától fogva végletekig. A görög régiségből és elhanyagolt hazájára sorsából merítette lelkesedését. Platarchos hősei lebegtek körül, s hazája sebei vezettek kobélén. Hazafi-fájdalmában volt valami szentség, a tragikum szívében s dala a görög tragédiák chorusaként hangzott, mely remél, aggódik, félti a boszult istenséget, eseng, feljajdul és megsiratja a sorssal küzdő s önbíne miatt elhanyagolt hőst. A *Rákos nymp házóhoz* irt ódájában mily magasan szárnyal a honserzet, fenségesen, de busan tűnik föl a költő előtt hazája képe, mint Róma Caesar álmain, bánatját remény enyhíti, de omladékaín részketve fogna szétomlani. A *Fejedelemnek hajh* kezdetűben Várna, Mohács térein s a pontus parti bujdosók sírjánál borong képelete s a gyász közepett a jövendő szép álmai ringatják. Hymuszában a vallásos ihlet olvad össze a honserzettel; áldást kér nemzetére, mely megbűnhődte multját, az ősi diésőség és gyász emlékei. Isten boszoló haragja és kiengesztelődése, a föredelmes ánat és remény esengése váltakoznak a terepesség énekekben, mely méltán szállt a nép akára s a Vörösmarty *Szózat*al együtt zendül meg nemzeti ünnepélyünk alkalmakor. Zrinyi két éneke a legkétségbeesettebb hang az egész magyar lyrában, kifejezi a kor legnemesebb szívének egész buskomolyságát s egyszersmind megnemesíti felindulásait. Kőlcseynek e szent fájdalma nemcsak költményein ömlik el, hanem prózai művein, levelein, naplóján és beszédein is. Lelkéhez van növe s mintegy geniusa. A magyar lyra, mely mindig gazdag volt hazafi érzésben, Kőlcsey után új hangon új vágyakat, új törekvéseket zengett, Vörösmarty kiemelt lyrának buskomolyságából, erélyt és tettvégyat öntött bele. Petőfi a hazafiság szilaj dithyrambjait harsogtatta s a csatatéren lelkesítette nemzetét, Arany és Tompa a legyőzött és megigázott Magyarországot keservt fejezték ki, de Kőlcsey szent fájdalma maig sem vesztette el a varizsát. Viszhangra talál az most is a szívekben, jobb időkbén, mint egy korszak emléke, mely nemzeti újabb fejlődésünket indította meg s borús napjainkban, mint örök-lött bánat és vigasz.

Azonban a Kőlcsey költészetének megvan a maga irodalomtörténeti fontossága is. Mig Berzsenyi a

klasszikai óda, Kazinczy a klasszikai epistola kitűnő képviselőivel emelkedtek, ő addig mindinkább kezdett kibontakozni a klasszicizmus kötelekeiből. A német költészetből átültette hozánk a balladát, a melyet nem ismert a klasszicizmus. A forma idegen volt, de a tartalom nemzeti s Kőlcsey kezdeménye után indultak Kisfaludy Károly, Vörösmarty és Garay, míg végre Arany népköltészetünk alapján belső és külső forma tekintetében is megállapította a magyar balladát, Kőlcsey a tiszta dalra is inkább törekedett társainál, sőt előtte a speciális magyar műdal lebeggett. Szereméhez irt egyik levelében említi, hogy 1822 körül néha reggeltől másnap hajnalig szobájában járkált s a dal hangja eltalálása végett egy-egy magyar népdalt utánzótt, egyelőre mindennapi, keresetlen, népies kifejezéssel használva, aztán úgy nemesítette meg egyik sort a másik után, hogy műdallá emelje. Itt születtek *Hervadás, hervadás szerelm rózsája*; — *Ültem csónakomban* kezdetű s még némely más dalak, melyek jeles dalok ugyan s hatotak e műfaj fejlődésére, de specifikus magyar műdal csak azután két évtizeddel Petőfi geniusza teremtette meg szintén népdalaink alapján. E mellett még két olyan oldala van Kőlcsey költészetének, mely akkor egészen új volt: a humor és satira. Mindkét műfajban sokkal kevesebbet írt, mintsem a magyar humor és satira képviselőjévé emelkedtek, de a *Vanitatum vanitas* maig felül nem mult humoros mű költészetünkben s a *Felelet a Mondolatra* páratlanul áll irodalmi satírunk között. E mellett még két olyan oldala van Kőlcsey költészetének, mely akkor egészen új volt: a humor és satira. Mindkét műfajban sokkal kevesebbet írt, mintsem a magyar humor és satira képviselőjévé emelkedtek, de a *Vanitatum vanitas* maig felül nem mult humoros mű költészetünkben s a *Felelet a Mondolatra* páratlanul áll irodalmi satírunk között. E mellett még két olyan oldala van Kőlcsey költészetének, mely akkor egészen új volt: a humor és satira. Mindkét műfajban sokkal kevesebbet írt, mintsem a magyar humor és satira képviselőjévé emelkedtek, de a *Vanitatum vanitas* maig felül nem mult humoros mű költészetünkben s a *Felelet a Mondolatra* páratlanul áll irodalmi satírunk között.

Ritka tünemény, hogy valaki magányban s ne a közpályán fejlődjék szónokká. Kőlcseynél ez volt az eset. Csak midőn az új szellem ébredést fuvalma lengedezett s a rendszeres reformmunkálatok kerültek szőnyegre, jelent meg a forumon s kezdett mint a- majd főjegyző, de leginkább mint kész szónok jelentkezni befolyói a közönségre. Szatmármegye tolla és ajka volt s nem csoda, hogy egy pár év múlva az 1832. év végén megnyílt országgyűlésre képviselőnek választották. A megyei szónok országossá emelkedett, s a mint az irodalomban prózának szónoki lendületet adott, ugy lett itt megalkotója a magyar újabb politikai szónoklatnak. E század három első tizedében a magyar politikai szónoklat, kivált magyar irodalmi szempontból, nem igen állott magas fokon. A főrendek nagy részt latin szónokoltak, a rendek nagy részt magyarul, de nem a megújult magyar irodalmi nyelven s még kevésbé művészi törekvéssel. Iskolai dagály vagy a száraz ügyvédieskedés stíljé volt itt divatos s ha egy-egy nagyobb tehetség beszédében s szellem szikrái villantak meg, a szózatokat nem szabályozta önmérsékl, vagy az irodalmi forma tisztelete. Midőn Kőlcsey az izeneteket szabatos magyar nyelven kezdte fogalmazni, midőn hallatta szavát s beszédeknek gazdag tartalmát, még inkább kiemelte a nyelv ereje, s irodalmi forma szép arányossága, az ifjabb nemzedék egész példányul vette őt.

Kőlcsey bírálati oly népszerűtlenné tették, hogy a szerkesztők többé nem merték tőle kiadni bírálatot. Kénytelen volt visszavonulni, de folytatta tanulmányait s midőn Szemere Pál 1826-ban megindította *Elet és literatúráját*, újra fellépett mint kritikus. Hirdette, hogy a kritika nem az egyéni izlés szeszélye vagy önkényesen felállított szabályok alkalmazása, hanem az emberi lélek természetéből folyó általános törvények, a melyek az idő változásai között is lényegökben ugyanazok maradnak. Hirdette, hogy tanulmány nélkül a lángész is gyakran megbotlik, mert nagyság és dagály, erő és szabáltság, naivság és gyermekeskedés s több ilyenek nagyon közel állanak egymáshoz.

Hirdette, hogy valamennyi magunkat tönjénezzük s parányi tehetségeinket nagyító üvegen szemlélvén hibáinkra szemekint bezárjuk; valamennyi a bíráló kritikus kifogás nélkül garázdának, műveinket jobbítás alá nem eshetőknek, írói diésőségünket csorbíthatatlannak hisszük; mindaddig gyermekek maradunk s a mély tudományok pályáján s a szép-művészség mezéjén egyaránt erő és izlés nélkül fogunk bolyogni. Így védve a kritika jogait s az eszterikai elmélet fontosságát, kisebb bírálatok mellett néhány nagyobb tanulmányt írt, melyekkel úgy szólva eszterikai irodalmunkat kezdeményezte. Különösen kívának a *Komikumból és Körner Zrinyijéről* irt tanulmányai, melyekkel dramaturgiánk alapját vetette meg s a *Nemzeti hagyományok* című, melyben már feltűnnek költészetünk nemzetib fejlődésének körvonalai. E tanulmány koronája Kőlcsey eszterikai dolgozatainak s költészetünk jövőjének tör ösvényt. Ő a német görög klasszicizmusnak volt híve s általában a német költészet aranykorának hatása alatt állott, mint Kazinczy s a legtöbb magyar költő. De mennél inkább fejlődött, mennél mélyebben tanulmányozta eredetiben a görög költészetet, annál inkább meggyőződött, hogy nem magát a görög költészetet kell utánoznunk, hanem azt a módot, a melylyel a görögök költészeteket nemzetivé fejlesztették.

Kőlcsey bírálati és eszterikai tanulmányai nem csak a gazdag ismeret és a filozófiai szellem erejével hatottak, hanem a forma szépségével is. A tanulmányt izléssel párosította, az eszmét szépséggel; a görög prózairók tanulmányából merítette az egyszerűséget, rövideget, világosságot s hozzáadta lelkéből a mély érzést: a pathos és gúny, a borongás és fölemelkedés elemeit. Szónok volt, mielőtt a megyei, akadémiai s országgyűlési szövegek lépett volna. Az a néhány mű, a melyeket a huszas években írt, mint *Mohács, Caelesta, Vilma, Parainesis,*

már teljes fényben mutatják szónoki erejét. Nem a közönség előtt mondott beszédek ezek, hanem magánbeszédök, zajtalan magányban írva. A megtelt kobelnek ki kell ömlőnie, hogy megünnepelje Mohács gyásznapiját, melyet már elfeledett nemzete; hogy megsirassa barátját s vigaszt keressen az emlekezetben; hogy tanácsokat adjon testvére árvájának, a kit ő nevelt, s a ki csak akkor fogja olvasni és megérteni iratát, midőn őt már a sír fedi. E mellett ír egy pár oly beszédet is, melyeknek tárgya a megyei közgyűléseket s a törvényszéki termetek foglalkoztatja, mint a *Játékszín, Védelem P. J. számára, Gyermekekülös* címűek. Mily vonzó és elragadó vegyülete tárul fel előttünk mind e művekben, a szívnek és észnek, a tárgy szerint mily változatossága a hangulatoknak, a kellemtől a fenségig, az ellágyulástól a gúnyig, az esengéstől a harag nemes felindulásáig. S mily erő a nyelven és hangzatosság a mondatokban? Semmi pipere, czafrang, semmi túlterheltség vagy fitogtás az ismereteknek vagy negédlése nem érzett szenvedélynek, de áthatottság a humanizmus és hazafiság, a jog és reform eszméitől és érzéseitől. Ha igazza van Cicerónak, hogy csak a jó ember lehet jó szónok, még igazabban állítja Longinus, hogy a szónoki fenség a nagy lélek visszhangja. Kőlcseyben a költőt és kritikust föltűnül a szónok. Nagy tehetségének itt nyilatkozik legnagyobb ereje. Ő adja meg a megújuló magyar prózának a szónoki lendületet, mely eddig abban hiányzott. A klasszicizmus sehol sem hatott irodalmunkra termékenyítőbben és nemzetibb alapon, mint Kőlcsey szónoki műveiben.

Ritka tünemény, hogy valaki magányban s ne a közpályán fejlődjék szónokká. Kőlcseynél ez volt az eset. Csak midőn az új szellem ébredést fuvalma lengedezett s a rendszeres reformmunkálatok kerültek szőnyegre, jelent meg a forumon s kezdett mint a- majd főjegyző, de leginkább mint kész szónok jelentkezni befolyói a közönségre. Szatmármegye tolla és ajka volt s nem csoda, hogy egy pár év múlva az 1832. év végén megnyílt országgyűlésre képviselőnek választották. A megyei szónok országossá emelkedett, s a mint az irodalomban prózának szónoki lendületet adott, ugy lett itt megalkotója a magyar újabb politikai szónoklatnak. E század három első tizedében a magyar politikai szónoklat, kivált magyar irodalmi szempontból, nem igen állott magas fokon. A főrendek nagy részt latin szónokoltak, a rendek nagy részt magyarul, de nem a megújult magyar irodalmi nyelven s még kevésbé művészi törekvéssel. Iskolai dagály vagy a száraz ügyvédieskedés stíljé volt itt divatos s ha egy-egy nagyobb tehetség beszédében s szellem szikrái villantak meg, a szózatokat nem szabályozta önmérsékl, vagy az irodalmi forma tisztelete. Midőn Kőlcsey az izeneteket szabatos magyar nyelven kezdte fogalmazni, midőn hallatta szavát s beszédeknek gazdag tartalmát, még inkább kiemelte a nyelv ereje, s irodalmi forma szép arányossága, az ifjabb nemzedék egész példányul vette őt.

Kőlcsey épen oly eszményi lelkesüléssel fogta fel politikai pályáját, mint az íróit. Tudományával növelte az ellenzék erejét, feledhetetlen jellemével su-lyát és szónoklatával fényt és melegét árszított. Széchenyi és Deák, a kik szintén megjelentek az országgyűlésen, bizonyára felülmulták őt a politikai eszmék gazdagsága, mélyisége és parlamentai taktika tekintetében, de ott, a hol nagy eszméket nagy érzelmeikkel kellett védeni és szívet, lelket megindítani, ott Kőlcsey volt az első. Egyaránt felszólt ő a sérelmek és reformok ügyében, de mégis a nemzeti egység eszméje volt az, a mi leginkább áthatotta a lelkét. Teljesen diplomacziái polezra emelni nyelvének s ez uton is erősíteni a nemzeti egységet; visszacsatolni Erdélyt, vagy legalább a rézszeket, mi előbb-utóbb maga után vonja a teljes egyesülést; az örök váltással megkezdzeni a nép felszabadítását s előkészteni az alkotmányi reformját, hogy a nemesség a néppel egy testté olvadjon: e törekvésekben tetőzött Kőlcsey politikai irónya. Mennyire kifejezi utóbbi törekvést e következő szavai: «A kormány urbarium által urbariumot akar; nekünk urbarium által nemzetet kell akarnunk: azaz feladatunk, ugy itézni az urbarium tárgyat, hogy a nép valahára tulajdoni és polgári jogokat nyerjen, s ez által a nemzeti alkotmány hétszázézer, puhóság és szegénység ölében elajásodott lélek helyett tíz millió fölemelkedhető nyerjen.» Az örök váltás Kőlcsey szívéhez volt növe, nevéhez kötve, épen azért mélyen sebzette őt, midőn meggyéje épen ez ügyben változtatta meg nézetét, s neki az eddigvel ellenkező utasítást küldött. Őda hagyta Pozsonyt, lement meggyéjébe, hogy küldött az új utasítás visszavételére bírja. Nem sikerült, s ő egy percig sem habozott lemondásával. Már csak bacsut venni ment vissza Pozsonyba. Az országgyűlés ugy meg volt hatva, hogy felfüggesztve ülést, az nap nem tanácskozott.

Kőlcsey ezután újra meggyéjében élt s bár barátai segélyével ott visszaléltotta a régi szellemet, mind sőtétébb színben látta nemzete jövőjét. Megkezdődtek a politikai üldözések, s ő utolsó éveit üldözött barátja, Wesselényi pörnek védelmében töltötte. Utolsó költménye, melyet nem sokkal halála előtt írt, Zrinyi második éneke, a kétségbeesett hazafiság

sóhaja. Mintha nem bíznék már eléggé nemzete erejében, nem hinné jövőjét, mintha a haza őrcsilagzatja eljártott volna szülőltéi bünei miatt s a magyar országotta volna szerepét a négy folyam partján. Balsejtelméi nem teljesültek; halála után tíz év múlva, mindaz valósult, a miért ő küzdött, sőt több, mint a mennyiről álmodozott. A nép felszabadult, Erdély egyesült az anyaországgal, alkotmányunk megújult, a nemzet visszanyerte önállóságát, s midőn egy véres forradalom után minden megsemmisült látszott, hűségünk, kitartásunk, a kedvező viszonyok s az ő barátjának, Deák Ferencnek, bölcsesége visszazserezték mindazt, a mi immár veszendő volt.

Az emlékbészéd nagy hatást tett. Hosszan előnezték és Gyulait minden oldalról melegen üdvözölték. A beszéd végén Gyulai az akadémia babérkoszoruját helyezte a szoborra.

Kovács Ferenc pedig a megye koszorúját tette le. Ő még Kőlcsey mellett volt aljegyző, s ő jelentette be Kőlcsey halálát a megyegyűlésen is. Az országos szabadelvűpárt koszorújával Domahidy István képviselő díszítette föl az emlékszóbot s megkoszorúzza Böszörményi Károly polgármester is Szatmár városa nevében. Ezután vidéki küldöttségek aggatták rá a szobor talapzatára saját koszorúikat. Az ünnepély befejezésül a satmári dalárda Huber Károly úr rályindulóját énekelte el zenekísérettel.

Délutáni öt órák a sétatérén 500 terítékű banket volt.

Este a várost kivilágtották. Etti 9 órák előadás volt a színházban, mely még nincs készen, se néző helye, se színpadja, de rögtönözve alkalmassá tették egy előadásra. *Bartók* Lajos irt «Kőlcsey emlékezete» című alkalmi költeményt, melyet *Maróthy* Margit kisasszony, a nemzeti színház tagja szavalt el a közönség tapsai közt. A költeményt mult heti számunkban közöltük.

Kovács Sándorné asszony két dal, *Odry* Lehel egy spanyol balladát s egy Schuman-dalt, *Rényi* Mariska kisasszony pedig egy keringőt énekelte. Színre került «*Egy csepe thea*» című kis vígjáték is, melyben *Prielle* Kornélia és *Nádady* Ferenc, a nemzeti színház művészei gyönyörködtek a közönséget. Végül *Odry* a «Walkürök»-ből énekelte egy áriát, a dalegyestét pedig Huber Károlynak «Oseink emléke» című dalát adta elő. A színházból hazatérő közönséget kellemesen lepte meg a város fényes kivilágítása.

Szö-Demeteren. Kőlcsey szülőhelyén is ünnepeltek aug. 8-ikán. Az ünnepet a Wesselényi-egylet rendezte.

Szilágymegye ünnepéje méltóan sorakozott Szatmármegye ünnepé mellé. A társaság reggel 9 órák indult el Szö-Demeterre és fél tíz órák érkezett meg ama ház elé, melyben Kőlcsey született, és a melyre az emléktáblát elhelyezték. *Bartha* Dezső, tsnádní ref. lelkész, mondott beszédet Kőlcsey fölött, a dalárda énekelte a «Nemzeti zászló» című dalt és a «Szózatot.» Majd *Kerekes* Ernő, zilahi tanár szavalt a *Petri* Mór tanárnak ünnepi ódáját. Azután a küldöttségek megkoszorúzták az emléktáblát, *Kerekes* József, kir. tanfelügyelő pedig hatóságos zárbeszédet mondott. Az ünnepélyen sokan voltak jelen Zilahról, Szilagy-Somlyóról, Tsnádní és vidékéről és Nagy-Károlyból. Szatmármegye koszorút küldött Nagy-Károly város és vidékének koszorút hozó küldöttségét övazékkal fogadták. A banketten 96-an vettek részt. A társaság délután 3 óráig maradt együtt. Este Tsnádon hangverseny volt.

Csekén augusztus 10-ikén a költő sírjánál volt a beferező ünnepély. Szatmárról s a környékről sokan jelentek meg az ünnepélyen, mely délelőtt 11 órák kezdődött.

A költő sírjánál elsőnek *Léway* József, a Kisfaludy-társaság küldöttje emelt szót. Hosszabb beszédben emlékezett meg Kőlcsey érdemeiről. A Kisfaludy-társaság koszorúját a sirra helyezve, felemlítette a szónok, hogy a társaság mindjárt megalakulása után 1837-ben első rendes tagjai sorába választotta Kőlcseyt, a kinél azok közt egy sem volt arra természetesen és készültébb, hogy a társaság kitűzött céljait eredményesen szolgálhassa. Ihletett költő és széles látókörű műfőző, mestere a szép ízlésnek, művészi szónok és bübajos nyelvű stílusza. A gondviselés azonban nem engedte neki, hogy fényes nevével egyébbel járuljon az irodalmi kör értékeinek emeléséhez. Már a következő év (1838) aug. 24-én ő lett az ifjú társaság első halottja s megújult helyét az ifjú társaság első halottja s megújult helyét a tagok sorában az ő mindenek fölött szeretett barátjával, Szemere Pállal töltötték be. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt fel és beszéd kíséretében koszorút tett Kőlcsey sírjára. Kőlcsey működésének jellemzése után Léway ez alkalomra irt költeményének felolvasásával fejezte be szavait. Ez után Szatmár-Németi város nevében dr. *Farkas* Antal ügyvéd, városi bizottsági tag szólt

Kisfaludy-társaság ez évi műfordítási pályázatán...

MI UJSÁG?

A király 6 felségét nagyváradi és debreczeni...

Jótevény adomány. Thurn-Taxis Albert herceg...

Szent István napját a főváros az idén is nagy...

A tanítók nagy-gyűlése. Magyarország néptanítói...

Új püspök. Dr. Knauz Nándor, esztergomi kanonok...

gazdag gyűjteménye van, könyvtára is nevezetes.

HALALOZÁSOK.

Dr. KRAJCSIK JÁNOS, a nyitrai székes káptalan...

JANKA VIKTOR, a nemzeti múzeum növényzeti osztályának...

BAUERNFELD EDE, neves osztrák költő, hosszú szenvedés...

Elhunytak még a közelebbi napokban: PAROSITICH SÁNDOR...

KALAUZ PÁLME, szül. Gáspár Berta, Zólyom megye volt első...

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

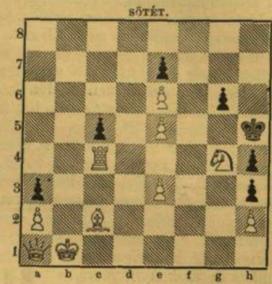
Ősz végén. Az új átdolgozás sem sikerült. Nehéz is a kisértet...

egy már kész költeménybe oly alapszémét oltani, mely eredetileg...

Az árva. Minden este. Van nekem. Epret szedett. Nincsen olyan.

SAKKJÁTÉK.

1616. számú feladvány. Weinheimer R.-től.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1609. számú feladvány megfejtése.

Burmeister A.-től.

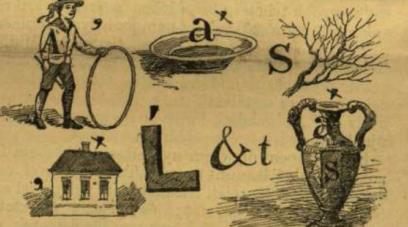
Megejtés.

- 1. e5-e6 ... Be3-b3: (a) 1. ... He2-d4 (b) 2. Vh8-b2 ... t. sz. 2. Vh8-e5 ... Kf4-e5: 3. Vb2-b8-h2 3. Fg1-h2 mat. v. Hc1-d3-e2 mat.

Világos. b. Sötét. 1. ... Hal-b3: 2. Bf8-f7 ... t. sz. 3. Vh8-b8 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. - Andorfi S. - Kovács J. - Tarnóczon: Németh Péter. - Kecskeméten: Balogh Dienes. - A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A 'Vasárnapi Ujság' 31-ik számában közölt képtalány megfejtése: 'Ét a kerek erőt járom én.'

HETI-NAPTÁR, augusztus hó.

Table with columns: Nap, Katholikus és protestáns, Görög-Orosz, Zaratolta. Rows for dates 17V to 23S.

Holdváltásai. Első negyed 23-án 2 óra 36 pk. d. u.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Farbige Seidenstoffe von 60 kr. bis fl. 7.65 p. Met. - glatt und gemustert (circa 2500 versch. Farben und Dessins) - versendet roben- und stückweise porto- und zollfrei das Fabrik-Depôt G. Henneberg (K. und K. Hoflieferant), Zürich. Muster umgehend. Briefe kosten 10 kr. Porto.

A megzavart emésztés (székrekedés) komolyabb következményeket vonhat maga után...

A 'Franklin-Társulat' kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

VERNE GYULA. KÉT ÉVI VAKÁCZIÓ.

REGÉNY. Fordította HUSZÁR IMRE. KILENZOVEN KÉPPÉL. Ára füzve 3 frt, vászonkötésben 3 frt 50 kr.

A versenyképek hirdetései kényesítenek engem, szintén hirdetni s figyelmeztetem a t. vevőközönséget, hogy a több részről 185 és 130 ftért hirdett Safety biztonsági kerékpár nálam...

A 'Franklin-Társulat' kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

Árva-Vára.

Történelmi tanulmány. Irta ifj. Kubinyi Miklós. Második javított kiadás. Ára füzve 1 frt 60 kr.

Walla József cementáru-gyára építési anyagok raktára Budapest, VII. ker., Rottenbiller-utca 13. sz.

- Vállalkozik: Granitterazzo, Betonirozások, Csatornázások, Szökőkutak, Czeimentlapok és Mozaik lapokkalki kövezések elkészítésére stb.

Gyári raktára a gartenau Portlandi czeiment és vízhatlan mész-gyárnak.

Ujdonság, czélszerű és olcsó! Stöble kizárólagos szabadalma befütt gyümölcs, befütt fűzelékek és konzervféléknek való légmentes zárral ellátott üvegek használatára.

KÖLCSEI KÖLCSEY FERENCZ MINDEN MUNKÁI. Harmadik bővített kiadás. Tíz kötet. - Ára négy vászonkötetbe kötve 12 frt. Hét kötetbe kötve aranyfűzettel 16 frt.

A NÉPHUMOR A MAGYAR IRODALOMBAN. Irta IMRE SÁNDOR. Kiadja a Kisfaludy-társaság. Ára füzve 1 frt, vászonba kötve 1 frt 40 kr.

A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve. GRÜNWARD BÉLA. Harmadik, bővített és javított kiadás. Ára füzve 12 frt. A négy kötet csak együtt kapható.

AZ ELMÉKÓRTAN TANKÖNYVE ORVOSOK, BIRÁK ÉS ÜGYVÉDEK SZÁMÁRA IRTA DR. SALGÓ JAKAB. Salgó elmekörtana, mely szerző német tankönyve második kiadásának nyomán, de nem mint annak fordítása, jelenik meg...

